

Sonja Volz

Montessorimusiikkikasvatus ja sen soveltuminen nykyaikaiseen musiikinopetukseen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikki

Musiikkipedagogi (AMK)

Opinnäytetyö

2.5.2018

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Sonja Volz Montessorimusiikkikasvatus ja sen soveltuminen nykyaikaiseen musiikinopetukseen 36 sivua 2.5.2018
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Musiikki
Suuntautumisvaihtoehto	varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaaja(t)	MuT Annu Tuovila
<p>Opinnäytetyössäni tutkin Maria Montessorin ja hänen konsulttinsa Maria Maccheronin yli sata vuotta sitten kehittämää musiikkikasvatusmenetelmää. Esittelen tyypillisimpiä montessorimusiikkivälineitä sekä niihin liittyviä harjoituksia. Lisäksi pohdin miten montessorimusiikkikasvatusta olisi mahdollista soveltaa musiikinopetuksessa ja varhaisiän musiikkikasvatuksessa.</p> <p>Aineistoni perustuu ennen kaikkea montessoripedagogiikasta ja montessorimusiikkikasvatuksesta saatavilla olevaan kirjallisuuteen sekä montessorileikkikoulussa työni kautta tehtyihin havaintoihin.</p> <p>Monet montessorimenetelmän musiikkiosion työt ja harjoitukset ovat haastavia ja nykyisen musiikkikasvatuskäsityksen mukaan vanhanaikaisia. Maria Montessorin toivetta montessoriohjaajasta, joka opettaa musiikkia hänen menetelmänsä mukaisesti, voi olla vaikea toteuttaa, koska montessorimusiikkikasvatuksen hallitseminen vaatii runsaasti musiikin teoreettista tuntemista. Montessorimusiikkikasvatuksessa on kuitenkin myös paljon hyvää ja sitä voi soveltaa nykypäivän musiikinopetukseen. Montessorimenetelmä on erittäin lapsilähtöinen ja vaikka se kehitettiin yli sata vuotta sitten, monet sen perusajatukset ovat edelleen sovellettavissa. Opinnäytetyöni sisältää tekemäni muskarituntisuunnitelman, jossa sovellan montessorimusiikkikasvatusta varhaisiän musiikkikasvatuksen tunnille.</p> <p>Monet musiikkikasvattajat ja montessoriohjaajat eivät tunne tai tuntevat vain pintapuolisesti montessorimenetelmän musiikkiosion, ja montessorimusiikkikasvatuksesta on saatavilla vain hyvin vähän suomenkielistä tietoa. Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia montessorimenetelmän musiikkiosiota ja antaa lisätietoa montessoriohjaajille ja musiikkikasvattajille.</p>	
Avainsanat	montessori, montessorimusiikkikasvatus, varhaiskasvatus, musiikki, lapsilähtöisyys

Author(s) Title	Sonja Volz Montessori music education and its possibilities in today's music teaching
Number of Pages Date	36 pages 2 May 2018
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Early Childhood Music Education
Instructor(s)	Annu Tuovila, DMus
<p>This thesis examines the Montessori music curriculum that was developed by Maria Montessori and her music consultant Maria Maccheroni. It introduces the most typical Montessori music instruments and equipment as well as exercises that go with them. It also explores the possibilities of combining Montessori music with today's music teaching and early childhood music education.</p> <p>The material of this thesis is mainly based on literature about the Montessori Method and its music section, along with observations made while working at various Montessori preschools in Finland.</p> <p>Many of the Montessori method's musical exercises are challenging and can be seen as old fashioned by today's music education standards. Maria Montessori expected many things from her Montessori teachers. Montessori teachers were expected to be completely in charge of the children's musical education. This may be difficult to implement nowadays because in order to properly understand the Montessori music curriculum, one needs a great deal of theoretical knowledge and understanding of music. However, there are plenty of positive aspects to the Montessori music education and its elements can be applied to modern day music teaching. The Montessori method is very child-centered and even though it was developed more than a hundred years ago, the main principles are still valid today. A children's music lesson plan is included in this thesis. It combines Montessori music education with Finnish early childhood music education.</p> <p>Many music educators and Montessori teachers know little about the music part of the Montessori method. Not much literature can be found about it in Finnish. The goal of this thesis is to study Montessori music education and to give more information about it to music educators and Montessori teachers.</p>	
Keywords	montessori, music education, music, early childhood education, child-centered learning

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Montessorimenetelmä	2
2.1	Maria Montessori ja Montessoripedagogiikan historiaa	2
2.2	Montessori Suomessa	3
2.3	Montessoriympäristö	4
2.3.1	Vastaanottavainen mieli	5
2.3.2	Ohjaajan rooli	5
2.4	Herkkyykskaudet	6
2.5	Montessorivälineet	7
3	Montessorimusiikkikasvatus	9
3.1	Montessorin ajatuksia musiikkikasvatuksesta	9
3.2	Soittimet ja muut musiikkivälineet	10
3.2.1	Äänilieriöt	11
3.2.2	Kellot	12
3.2.3	Sävelsärmiöt	15
3.2.5	Nuotinlukuvälineet	17
3.3	Musiikkiliikunta	19
3.4	Kuunteleminen	20
3.4.1	Hälyäänet	20
3.4.2	Puheääni	21
3.4.3	Hiljaisuus	21
3.4.4	Musiikki	22
3.4.5	Kuunteleminen varhaisiän musiikkikasvatuksessa	22
3.5	Laulaminen	23
3.6	Havaintoja montessorileikkikouluista ja musiikista	24
4	Montessorimusiikkikasvatuksen soveltaminen	25
4.1	Montessorilainen lapsilähtöisyys	25
4.2	Montessorimusiikkikasvatuksen soveltaminen	26
5	Montessorimusiikkikasvatuksen soveltamista musiikkileikki-koulutunnille	29
5.1	Tunnin aloitus ja alkulaulu	29
5.2	Musiikkiliikunta	30
5.3	Alustus tunnin teemaan ja laululeikki	30

5.4	Soitinten vapaa kokeilu ja äänilieriöiden askarteleminen	31
5.5	Laululeikki soittaen ja kapellimestarileikki	32
5.6	Musiikkiliikunta välineen kanssa	32
5.7	Äänilieriöille parin etsiminen	33
5.8	Loppulaulu	33
6	Pohdinta	34
	Lähteet	37

1 Johdanto

Työskenneltyäni vuosia montessorileikkikouluissa Helsingissä ja Espoossa päätin opinnäytetyötäni varten selvittää, kuuluuko montessorimenetelmään jokin erityinen musiikkiosio. Maria Montessorin kehittelemät aistimateriaaleihin kuuluvat montessorikellot olivat minulle työni kautta pintapuolisesti tutut, mutta en tuntenut lainkaan Montessorin näkemyksiä musiikista. Tuntemissani montessorileikkikouluissa oli musiikkikasvatusta vaihtelevasti ja se riippui pitkälti ohjaajien ja hoitajien kiinnostuksesta ja harrastuneisuudesta. Kaikissa leikkikouluissa oli kuitenkin ainakin jonkin verran musiikkia. Esimerkiksi perinteisessä piirissä tai erillisessä laulupiirissä laulettiin ja leikittiin laululeikkejä. Muutamassa leikkikoulussa rytmisoittimet olivat osa montessoriympäristöä, ”työnä” jonka lapset saivat halutessaan valita.

Montessorimenetelmä on Italialaisen lääkärin ja kasvatustieteilijän, Maria Montessorin, kehittämä lapsilähtöinen kasvatusmenetelmä. Esittelen opinnäytetyössäni lyhyesti Montessorimenetelmän pääpiirteet ja sen historiaa, pääasiassa kuitenkin keskityn Montessorin musiikkikasvatukseen. Montessorin musiikkikasvatusta ei rajaudu pelkästään montessorikelloihin, jotka ovat vain pieni osa montessorilaisesta musiikkikasvatuksesta. Maria Montessorilla oli monia ajatuksia musiikkikasvatukseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Elämänsä aikana Montessori kehitti lukuisia musiikkivälineitä ja harjoitteita yhdessä musiikkikonsulttinsa, Maria Maccheronin, kanssa. Montessori piti musiikkia erittäin tärkeänä lapsen maailmaan kuuluvana asiana.

Tavoitteenani on tutkia Montessorin musiikkikasvatusta ja pohtia miten se olisi sovellettavissa nykypäivän varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Vertaan sitä nykyiseen suomalaiseen varhaisiän musiikkikasvatukseen. Käyn opinnäytetyössäni läpi luvuissa 2-3 Montessorin kehittelemiä aistimateriaaleihin kuuluvia musiikki- ja kuunteluvälineitä sekä Maria Montessorin ajatuksia ja näkemyksiä musiikkikasvatuksesta. Luvussa 4 vertailen Montessorin lapsikäsitystä nykyaikaisiin käsityksiin lapsilähtöisyydestä. Miten Montessorin kehittelemiä musiikkikasvatusta toimisi nykyaikana? Voisiko Montessorin musiikki- ja kuunteluvälineiden käyttöä monipuolistaa? Lopuksi esittelen tuntisuunnitelman, jossa käytän elementtejä montessorilaisesta musiikkimenetelmästä.

2 Montessorimenetelmä

2.1 Maria Montessori ja Montessoripedagogiikan historiaa

Montessoripedagogiikan perustaja, Maria Montessori syntyi vuonna 1870 Anconan maakunnassa, Italiassa. Montessori opiskeli lääkäriksi isänsä kovasta vastustuksesta piittaamatta ja valmistui Italian ensimmäiseksi naispuoliseksi lääkäriksi Rooman yliopistosta vuonna 1896. Valmistuttuaan Montessori työskenteli useissa Rooman sairaaloissa, joissa hänen kiinnostuksensa hermoston ja mielenhäiriöitä kohtaan heräsi. Montessori työskenteli tuolloin myös vapaaehtoisena apulaisena klinikalla, jossa annettiin kokeiluluontoista sähköshokkihoitoa, ja yksi Montessorin tehtävistä oli etsiä hoitoon sopivia potilaita Rooman ympärillä sijaitsevista mielisairaaloista. Mielisairaalavierailuiden aikana hän tutustui ns. heikkolahjaisten lasten kehnoihin olosuhteisiin. Lapsia, jotka eivät kyenneet olemaan koulussa tai kotona perheensä kanssa, pidettiin aikuisten mielisairaaloissa tyhjissä huoneissa. He elivät siellä täysin passiivisina ilman mitään järkevää tekemistä, koska heillä ei katsottu olevan tulevaisuutta sen ajan yhteiskunnassa. (Hayes & Höynälänmaa 1985, 10-13.)

Montessori kiinnostui kasvatustieteistä, ja vuonna 1899 hän esitti Torinon pedagogisessa kongressissa ajatuksen lasten siirtämisestä juuri heidän kasvatukseensa erikoistuneisiin kouluihin. Montessori esitteli samaisessa kongressissa kehittämänsä ohjelman, jonka tarkoituksena oli ensin opettaa lapsille arkipuuhiä, kuten lusikan käyttöä ruokailussa ja vessassa käyntiä. Arkipuuhat edelsivät aistien ja älyn stimulointia. Montessorin ideat otettiin innolla vastaan ja häntä pyydettiin luennoimaan erityisopettajille. Montessori opetti muutamia lapsia lukemaan ja vei heidät testeihin kaupungin kouluihin. Kävi ilmi, että heikkolahjaiset lapset olivat taidoiltaan samalla tasolla tai jopa terveitä lapsia edellä. Tämän käytyä ilmi, Montessori halusi kehittää myös ns. normaalien lasten opetusta. (Hayes & Höynälänmaa 1985, 13- 15.)

Vuonna 1907 Roomaan San Lorenzon slummikortteliin perustettiin koulu 3-6-vuotiaille lapsille. Koulua kävivät vuokratasarmeissa asuvat lapset, joiden vanhemmilla ei satunnaisten ansioidensa vuoksi ollut mahdollisuutta huolehtia lapsistaan. Koulua pidettiin yhdessä vaatimattomasti kalustetussa erittäin epäkoulumaisessa huoneessa.

Maria Montessori otti käyttöön tieteellisesti suunnittelemansa välineistön ja havainnoi lasten työskentelyä sen parissa. Tämän pohjalta Maria Montessori kehitti Montessorimenetelmän. (Montessori 1972, 113-114.)

2.2 Montessori Suomessa

Montessoripedagogiikka rantautui Suomeen ensin terapiamuotona Auroran sairaalaan vuonna 1977 (Hayes & Höynälänmaa 1985, 117). Auroran sairaalassa tarjottiin montessorimenetelmään perustuvaa ryhmäterapiaa, jonka tavoitteena oli lapsen vuorovaikutuksen kehittäminen ja psykoanalyysiä apuna käyttäen, lapsen persoonallisuuden vahvistaminen. Auroran sairaalan montessoriterapiahuone muistutti montessorileikkikoulun luokkia. Montessorivälineet olivat hyvässä järjestyksessä avohyllyillä ja huonekalut olivat lasten kokoon mitoitettuja. (Karttunen 2010, 41.)

Varsinaiset ensimmäiset montessorileikkikoulut perustettiin Helsinkiin ja Espooseen vuonna 1980 (Hayes & Höynälänmaa 1985, 118). Aluksi ne olivat puhtaasti montessorityöskentelyyn keskittyviä kerhoja, joissa lapset kävivät vain muutaman tunnin viikossa. Tyypillinen virheellinen käsitys montessorileikkikouluista 1980-luvulla oli niiden mieltäminen terapiayksiköiksi. Ensimmäisiin montessorileikkikouluihin hakikin usein erityistä tukea tarvitsevia lapsia lääkärin lausunnon kera. (Korpisalo 2011, 16.) Kokemukset montessorileikkikouluista olivat myönteisiä ja niiden suosio kasvoi nopeasti. Näitä leikkikouluja perustettiin vähitellen eri puolelle Suomeen sitä mukaan kuin montessorimenetelmän hallitsevien ohjaajien määrä kasvoi. (Hayes & Höynälänmaa 1985, 118.)

Montessorileikkikouluja on Suomessa runsaat 40 kappaletta. Näistä 20 sijaitsee pääkaupunkiseudulla: 7 Espoossa, 11 Helsingissä ja 3 Vantaalla. Lisäksi Espoossa kahden peruskoulun yhteydessä on montessoriluokat 1-6. Vantaalla yhdessä peruskoulussa on montessoriluokat 1-6 ja Helsingissä Herttoniemen ala-asteen opetussuunnitelma on saanut vaikutteita montessorimenetelmästä. (Suomen Montessoriliitto, 2018.) Syksyllä 2018 Helsingissä avautuu kokonaan montessoripedagogiikkaan perustuva peruskoulu. (Helsingin Montessori yhdistys, 2018.)

2.3 Montessoriympäristö

Montessoriympäristö on valmisteltu lasten "maailma", (Montessori 1949, 243), joka tarjoaa lapsen iän huomioon ottaen mahdollisuuden lapsen itsenäiseen työskentelyyn. Lapset voivat toimia itsenäisesti, aikuisten puuttumatta tilanteisiin. Kutakin montessorivälinettä on vain yksi kappale. Lapsilla tulisi olla käytössä yksi iso tila, joka on matalien hyllyjen avulla jaettu pienempiin työskentelyalueisiin. Näin lapsi pystyy helposti seuraamaan muiden lasten työskentelyä ja oppimaan muilta. Yksi iso tila myös helpottaa aikuista lasten toiminnan ja kehityksen havainnoinnissa. (Hayes & Höynälänmaa 1985, 47-49, 51)

Montessorivälineet on sijoitettu lasten korkeudella oleville avohyllyille, jotta lasten olisi helppo ottaa ja palauttaa työt omille paikoilleen (Parkkonen 1991, 31). Huonekalut ja esineet ovat lasten kokoisia sekä esteettisesti kauniita (Montessori 1991, 113). Kaikki valmistellun montessoriympäristön materiaalit ovat itsekorjautuvia: lapsi huomaa itse virheensä ilman, että aikuisen tai muiden lasten pitäisi puuttua tilanteeseen. Montessoriryhmän lapset ovat eri-ikäisiä. Montessori kuvailee lasten ikäryhmittäin jakamista luonnottomaksi eristämiseksi. Lasten eri-ikäisyys on tärkeää, koska eri-ikäiset lapset pystyvät auttamaan toinen toisiaan ja oppimaan toinen toisiltaan. (Montessori 1949, 371-372, 331-332.)

Oma kokemukseni valmistellusta montessoriympäristöstä on samankaltainen, kuin, mitä kirjallisissa lähteissä on esitetty. Montessoriluokat ovat tosiaan olleet suurimmaksi osaksi isoja tiloja, jotka on matalien hyllyjen avulla jaettu pienemmiksi osioiksi. Joissakin Montessoriluokissa on enemmänkin huoneita. Jaetuista tilasta huolimatta useamman ohjaajan läsnäolo takaa sen, että ohjaajat voivat jakautua eri huoneisiin havainnoidakseen lapsia.

Mielestäni lasten eri-ikäisyys toimii montessorileikkikouluissa hyvin. Emmehän aikuisenakaan ole tekemisissä vain omaan ikäryhmäämme kuuluvien ihmisten kanssa. Ymmärrän Montessorin näkemyksen siitä, että ikä-yhmiin jakaminen voi tuntua keinotekoiselta. Oman kokemukseni mukaan vanhemmat lapset ja nuoremmat lapset ovat sulassa sovussa keskenään montessorileikkikouluista. Vanhemmat lapset toimivat nuoremmille lapsille mallina ja auttavat heitä mielellään.

2.3.1 Vastaanottavainen mieli

Vastaanottavainen mieli (eng. absorbent mind) on eräs montessoripedagogiikan kulmakivistä. Vastaanottavaisella mielellä tarkoitetaan lapsen tapaa ottaa ympäristöstään vaikutteita ja luoda niiden avulla omat ominaispiirteensä ja oma persoonallisuutensa. Montessori vertasi vastaanottavaista mieltä kulhossa olevaan sieneen, joka imee itseensä kaiken veden. Hänen mukaan lapsikin imee ympäristöstään kaiken: hän oppii ilman minkäänlaista ponnistelua suuren määrän asioita ja vastaanottaa ympäristöstään kaiken, sekä hyvän että pahan. Lapsi ei paljon myöskään erottele, mitä hän vastaanottaa ja milloin. (Montessori 1949, 35-36.)

Montessorin aikana lasta verrattiin tyhjäan tauluun "tabula rasaan", johon aikuisen tehtävänä oli kaataa tietoa. Montessori ei hyväksynyt tätä lapsikäisyyttä. Hänen mukaan lapsessa on luovia voimia ja potentiaalia, jonka kehitystä ympäristö pystyy tukemaan tai vaihtoehtoisesti haittaamaan. Lapsella on vastaanottavainen mieli ainoastaan 0-6 vuotiaana. Kuudentena ikävuotena lapsesta on tullut osa yhteisöä, jossa hän on kasvanut omaksi persoonakseen. Kuuden ikävuoden jälkeen lapsen on aikuisen tapaan tehtävä töitä ja käytettävä muistiaan oppiaakseen uusia asioita. Kieli, liikkuminen, perinteet, kulttuuri ja perusluottamus ovat esimerkkejä asioista, jotka lapsi pystyy vastaanottavaisen mielen avulla ammentamaan ympäristöstään. (Montessori 1949, 36-39.)

2.3.2 Ohjaajan rooli

Aikuisen rooli lapsen luonnollisen kehityksen ohjaajana on tärkeä valmistellussa ympäristössä. Siitä syystä Montessori-pedagogiikassa aikuista kutsutaan ohjaajaksi eikä opettajaksi. (Hayes & Höynälänmaa 1985, 55.)

Montessoriohjaajan opetus ei ole suoraan lapseen kohdistuvaa, vaan ohjauksen aloite lähtee lapsesta. Ohjausta tarvitaan silloin, kuin lapsi on siihen valmis. Havainnoimalla lasta tarkasti, ohjaaja osaa tarjota hänelle oikeanlaisia välineitä juuri oikeaan aikaan. Ohjaajan roolia voidaan rinnastaa tutkijan rooliin, tutkijakin tarkkailee ja kirjoittaa ylös havaintojaan. Kun lapsi osoittaa kiinnostuksensa ja halunsa oppia, on ohjaajan oltava hänen käytettävissään. (Parkkonen 1991, 37)

Ohjaaja ei saa asettaa itseään lapsen yläpuolelle, lapsi on hänen työnantajansa, joka määrää oman oppimisensa ja kehityksensä tahdin. Ohjaajan on oltava työssään rauhallinen ja vältettävä tarpeetonta sanallista ohjausta: usein paras tapa opettaa on esimerkin näyttämisen avulla ilman sanallista ohjeistamista. Jos työ vaatii myös sanallista ohjeistamista, on se annettava ennen työn näyttämistä tai työn näyttämisen jälkeen. (Parkkonen 1991, 37.)

Montessorileikkikouluissa minua erityisesti miellyttää se, että lapsia kunnioitetaan: heille ei huudeta ja heille puhutaan rauhallisella äänellä. Rauhallisuus on tarttuvaa ja lapsetkin rauhoittuvat kun aikuinen käyttäytyy ja puhuu rauhallisesti. Pidän myös siitä, että lapsilla on aktiivinen rooli. Aikuinen ei ole perinteisessä auktoriteetin roolissa ja sanele jostain ylhäältä ohjeita, vaan auttaa lasta löytämään ratkaisuja. Vaikka aikuisella onkin montessorimenetelmässä perinteistä passiivisempi rooli, hän on aina saatavilla, mikäli lapsi häntä tarvitsee.

Kaikissa leikkikouluissa, joissa olen työskennellyt, lapsia kannustetaan oma-aloitteisuuteen ja itsenäisyyteen. Kun lasten välillä syntyy riitatilanteita, lapset pyrkivät itse sovittamaan riidan keskenään. Jos riita ei näin ratkea, aikuinen puuttuu tilanteeseen. Lapset ottavat itse ruokaa, kaatavat itse juoman lasiin, pukevat itse. Monesti unohtamme, mihin kaikkeen lapsi pystyykään ja aliarvioimme näin lapsen taitoja.

2.4 Herkkyyskaudet

Herkkyyskaudella tarkoitetaan sitä, että kun herkkyyskausi on päällä, oppii lapsi jonkun tietyn asian erityisen innokkaasti ja helpommin kuin myöhemmässä elämänvaiheessa (Parkkonen 1991, 12). Herkkyyskausien ja vastaanottavaisen mielen ansiosta lapsesta kehittyy sosiaalinen, kommunikoiva, liikkuva ja abstraktiin ajatteluun kykenevä yksilö. Se miten hyvin lapsi nämä piirteet omaksuu rippuu aikuisen käytöksestä ja ympäristöstä. (Keltti-Laine 1991, 18.)

Montessoripedagogiikan herkkyyskausiajattelussa herkkyyskaudet etenevät kuuden vuoden kehityskausissa. Montessori piti lapsen kehityksen kannalta tärkeimpänä ensimmäistä kehityskautta lapsen ikävuosia 0-6. (Paalasmaa 2016, 104.) Ensimmäisessä kehityskaudessa olevalle lapselle tyypillisiä herkkyyskausia ovat kielen

omaksuminen ja luominen, itsenäiset liikkeet ja liikkeiden koordinaatio, järjestys, aistien hienosäätö ja hyvien tapojen oppiminen (Hayes & Höynälänmaa 1985, 23).

2.5 Montessorivälineet

Montessorivälineistö perustuu ranskalaisten tutkijoiden Jean-Marc-Gaspard Itardin ja tämän seuraajan Edouardin suunnittelemiin kehitysvammaisille lapsille tarkoitettuihin oppimateriaaleihin ja Montessorin kokeiluihin normaalisti kehittyneiden lasten parissa. Melkein jokaisessa montessorivälineessä toistuvia piirteitä ovat: virheen kontrolli, esteettisyys, aktiivisuus ja välineiden määrän rajaus. Virheen kontrollin avulla lapsi kykenee itse arvioimaan oman työnsä tuloksen ja saa harjoitella omaan tahtiinsa ilman suorituspaineita. Välineiden esteettisyydellä tarkoitetaan sitä, että välineet ovat yksinkertaisia ja kauniita ja herättävät lapsen mielenkiinnon. Välineiden aktiivisuudella tarkoitetaan sitä, että välineet auttavat lasta ajattelemaan, tekemään päätelmiä ja oppimaan. Välineiden rajauksen Montessori huomasi olevan lapsen kehityksen edun mukaista, koska jos välinettä on vain yksi kappale, oppii lapsi odottamaan omaa vuoroaan ja tämä tukee lapsen järjestyksen herkkyyksikautta. Montessorin suunnittelemissa välineissä vain yksi asia tai käsite kerrallaan on oppimisen kohteena, samalla jokainen väline valmistaa epäsuorasti muiden välineiden käyttöön. (Keltti-Laine 1991, 21-22.)

Kaikki montessoriympäristön välineet ovat lasten itse valitsemia. Montessori sijoitti montessoriluokkaan erilaisia esineitä, myös leluja, joista lapset eivät kuitenkaan välittäneet. Montessori valitsi luokan välineet havainnoimalla lasten valintoja. Luokassa oli esimerkiksi useita värien tunnistamiseen liittyviä välineitä, joiden joukosta lapset valitsivat yhden mieleisensä välineen. (Montessori 1949, 327.) Montessorivälineet jaetaan viiteen eri ryhmään: käytännön elämän töihin sekä aisti-, kieli-, matematiikka- ja kulttuurivälineisiin (Keltti-Laine 1991, 24). Esimerkkejä montessorivälineistä ovat pukeutumiskehikot (napitus, rusetin sitominen), kaatamis- ja lusikoimisharjoitukset, hiekkapaperikirjaimet ja numerot (Hayes & Höynälänmaa 1985, 66-70).

Omaakohtainen kokemukseni montessorivälineistä ja niiden kiinnostavuudesta on hieman ristiriitainen. Jotkut lapset ovat erittäin kiinnostuneita montessorivälineistä, eivät kuitenkaan kaikki. Käytännön elämän työt kiinnostavat havaintojeni mukaan melkein poikkeuksetta ryhmän nuorimpia lapsia. Lapsista on hauskaa, kun he saavat tehdä ns. ”oikeita töitä”. Tiskaaminen, leipominen, appelsiinin puristaminen mehuksi ja muut

arkeen kuuluvat askareet ovat olleet lapsista mielenkiintoisia. Ollessani alle kolmevuotiaiden montessoriryhmässä, seurasin mielenkiinnolla, kuinka 2-vuotias lapsi kiersi tarjoamassa itse leikattuja vihanneksen palasia, toisille lapsille. Muistan myös omasta lapsuudestani, miten nämä ”oikeat työt” kiinnostivat minua usein enemmän kuin omat lelut.

Montessoriryhmässä on valitettavasti myös usein sellaisia lapsia, jotka eivät ole kovin kiinnostuneita montessorityöskentelystä. Nämä lapset eivät oikein löydä tekemistä montessoriympäristöstä ja valitsisivat mieluummin vapaan leikin montessorityöskentelyn sijaan, ehkä siitä syystä, että montessorivälineet ovat säilyneet miltei muuttumattomina yli sadan vuoden ajan. Nykyään lapsilla on niin paljon erilaisia leluja, tietokoneita, tabletteja ja pelejä, että montessorityöt voidaan kokea hieman ykstoikkoisina. Maria Montessorin aikaan montessorityöt olivat uusinta uutta ja juuri siitä syystä lapset luultavasti kiinnostuivat niistä lelujen sijaan.

Miltei kaikissa leikkikouluissa lapset työskentelevät montessoritöiden parissa tietyn ajan. Poikkeuksena tästä yksi leikkikoulu, jossa leikki ja montessorityöskentely yhdistyi ja lapset saivat itse päättää valitsevatko he leikin vai montessorityöskentelyn. Mielestäni tämä malli toimisi hyvin myös muissa leikkikouluissa. Silloin myös toteutuisi aito montessorilainen valinnan vapaus.

3 Montessorimusiikkikasvatus

3.1 Montessorin ajatuksia musiikkikasvatuksesta

Montessori korostaa varhaisimmissa kirjoituksissaan musiikin tärkeyttä lasten elämässä. Hänen mukaansa musiikki on ekspressiivinen kieli, jonka kautta lapset voivat oppia asioita itsestään, kehostaan sekä ympäristöstään. Montessorin mukaan musiikkia ei saa opettaa pakottamalla, vaan sen on oltava osa lapsen jokapäiväistä elämää. (Rajan 2016, 2.) Montessori piti musiikin opettamista yhtä tärkeänä kuin matematiikan, äidinkielen ja luonnontieteiden opettamista (Rajan 2016, 10). Montessorin mukaan luokanopettajan ja montessoriohjaajan tehtävä oli musiikin opettaminen eikä siihen tarvittu musiikkiin erikoistunutta henkilöä. Montessorin mukaan opettajan tulisi kutsua ja kannustaa lapset musiikin tekemiseen. (Rajan 2016, 3.)

Mielestäni Montessorin ajatus siitä, että luokanopettaja hoitaa musiikin opetuksen itse on hieno, muttei aina toteutettavissa. Montessoriohjaajalla tulisi olla laaja tietämys musiikista ja sen opettamisesta ja näin ei aina välttämättä ole. Koska musiikin opettaminen on oma erityinen opetusalueensa, ulkopuolinen musiikinopettaja sopisi paremmin toteuttamaan varsinkin Montessorin suunnittelemaa musiikkiohjelmaa. Montessorin kehittämä musiikkikasvatusmenetelmä vaatii paljon tietämystä musiikin teoriasta. Montessorileikkikoulut, joissa työskentelin, musiikin määrä leikkikoulun arjessa riippui pitkälti montessoriohjaajien ja hoitajien musiikillisesta harrastuneisuudesta. Tosin silloinkaan musiikin opettamista ei harjoitettu Montessorin musiikkimenetelmän mukaisesti.

Sveitsiläinen Emil Dalcroze mainitaan Montessorin teoksissa usein ja Montessori ottikin vaikutteita Dalcroze-metodista musiikkiliikunta-aktiviteetteja varten. Kaksi muuta tunnettua musiikkikasvattajaa, Zoltán Kodály ja Carl Orff, aloittivat työnsä musiikkikasvatuksen parissa vuosia Montessorin jälkeen. Ei ole tiedossa, tutkivatko he Montessorin kirjoituksia musiikkikasvatuksesta, mutta esimerkiksi Orffin ajatuksena oli Montessorin tavoin, että soittimen tulee olla lapsen käteen sopiva. (Faulman 1980.)

Maria Montessorin musiikkikonsulttina toimi pianisti ja pedagogi Anna Maria Maccheroni, jonka hän tapasi 1900-luvun alussa. Maccheroni sai ensikosketuksen montessorimenetelmään vuonna 1906, kun hän osallistui Montessorin luennoille

Rooman yliopistossa. (Keltti-Laine 1991, 32.) Montessori valitsi Anna Maria Maccheronin musiikkikonsultikseen, koska hän oli sensitiivinen muusikko ja pedagogi. Maccheroni auttoi Montessoria kehittämään montessorikellot sekä muita musiikkivälineitä. (Rubin 1983, 220.) Montessorin ja Maccheronin yhteistyö oli erittäin tiivistä ja sen vuoksi ei ole aina tarkasti tiedossa, kumpi kehitti minkäkin musiikkivälineen. Joissakin kirjoituksissa jonkin musiikkivälineen kehittäjäksi on mainittu Montessori, kun taas jossain toisissa kirjoituksissa tämän samaisen musiikkivälineen keksijäksi on nimetty Maccheroni. (Keltti-Laine 1991, 34.)

Montessorin musiikkimenetelmää on kritisoitu sen tarkasti strukturoidusta muodosta ja sen välinekeskeisyydestä. Lapsen omalle luovuudelle ja kekseliäisyydelle ei ole jätetty paljon tilaa. Tämä johtuu luultavasti siitä, että Montessorin aikana koulujen opetussuunnitelmat eivät kannustaneet luovuuteen. Montessorilla ei ollut mitään mielikuvitusta vastaan ja taideaineilla onkin oma tärkeä roolinsa Montessorimenetelmässä. (Faulman 1980.) Nykyään Montessorin metodia pidettäisiin varmasti juuri tuon luovuuden vähäisen huomioimisen takia vanhanaikaisena. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman tärkein tavoite on tukea oppilaan omaehtoista musiikin harrastamista, ja opetuksessa pitäisi korostua oppilaan vapaus toteuttaa itseään musiikin kautta. Opetuksessa pyritään huomioimaan oppilaan omat kiinnostuksen kohteet ja häntä kannustetaan luovaan ja esteettiseen ajatteluun. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017.)

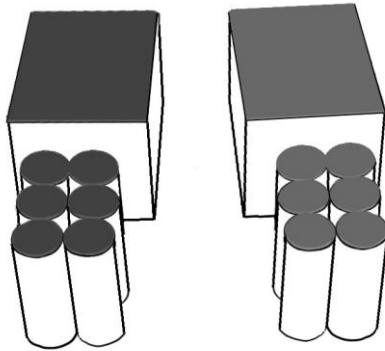
3.2 Soittimet ja muut musiikkivälineet

Montessori havainnoi lasten luonnollista suhtautumista musiikkiin ja suunnitteli havaintojensa pohjalta kokoelman soittimia 3-6 vuotiaille lapsille. Soittimien tarkoitus oli ohjata lapset omatoimiseen musiikin oppimiseen. (Rajan 2016, 3.) Musiikkivälineet kuuluvat aistimateriaaleihin (Faulmann 1980). Montessori sijoitti erilaisia soittimia, kuten pianon, marimban ja ksylofonit montessoriluokkaan osaksi muita montessorimateriaaleja, jotta lapset saisivat vapaasti tutkia musiikkia päivän aikana (Rajan 2016, 3). Montessoriluokan lasten käyttöön jäivät ne soittimet ja välineet, joista he pitivät eniten. Luokassa on usein nykyäänkin tarjolla erilaisia rytmisoittimia, joilla lapset voivat vaikka säestää omaa lauluaan. (Keltti-Laine 1991, 35, 89.)

Joitakin soittimia on kaksi samanlaista sarjaa: esimerkiksi montessorikellot ja äänilieriöt sisältävät kaksi täysin identtistä sarjaa. Toista sarjaa käytetään virheen kontrollina ja

tarkoitus on, että lapsi pystyy omatoimisesti korjaamaan virheensä kuulonsa avulla. (Rubin 1983, 222.)

3.2.1 Äänilieriöt

Kuvio 1. Äänilieriöt

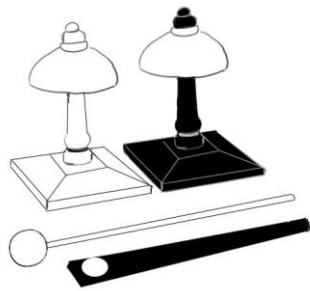
Äänilieriöiden (kuvio 1) avulla harjoitellaan äänen voimakkuuksien kuulemistä. Äänilieriöihin kuuluu kaksi kuuden lieriön sarjaa, jotka sisältävät karkeisuudeltaan erilaista hiekkaa. Sarjat ovat keskenään täysin identtiset muuten, mutta toisessa lieriösarjassa on siniset ”korkit” ja toisessa punaiset. Kun lieriöitä ravistelee, niistä kuuluu erivahvuisia ääniä. Hiljaisin äänilieriö sisältää hienointa hiekkaa ja voimakkaimman äänen tuottava äänilieriö taas karkeinta hiekkaa. Äänilieriöillä tehtävät harjoitukset muistuttavat muilla aistivälineillä tehtäviä harjoituksia: ensin muodostetaan pareja samanvahvaisista äänistä. Sitten, kun parien löytäminen ei tuota vaikeuksia, voi lapsi laittaa sarjan lieriöt järjestykseen äänen voimakkuuden perusteella. (Keltti-Laine 1991, 37-38.)

Äänilieriöt-väline sopisi muskaritunneille sellaisenaan, koska välineen idea on yksinkertainen: parien yhdistäminen kuulon perusteella ja crescendo ja diminuendo käsitteiden harjoittelu. Jos äänilieriöitä ei ole saatavilla, voisi ne valmistaa helposti itse: hiekkaa, tai eri äänenvahvuuden tuottavaa materiaalia samantyyppisiin rasioihin/purkkeihin. Harjoituksissa on juuri sopivasti haastetta lapsille.

Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirjassa on kansanomaisista ja itsetehdyistä soittimista kertova luku, jossa mainitaan rumpparasia niminen soitin. Rumpparasia muistuttaa äänilieriöitä. Rumpparasiaa varten tarvitaan vain tyhjä purkki tai peltirasia ja

materiaalia purkin sisälle. (pienet kivet, riisi, makaroni, tms.) Rumpparasioista saa sointiväriiltään monenlaisia soittimia. Lisäksi rumpparasioista voi tehdä äänellisen muistipelin laittamalla kahteen samanlaiseen rumpparasiaan yhtä paljon samaa materiaalia. Tehtävänä on parin löytäminen ravisteluäänien perusteella. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen toim. 2017, 266.)

3.2.2 Kellot

Kuvio 2. Montessorikellot, malletti ja sammutin

Montessori ja Maccheroni suunnittelivat montessorikellot (kuvio 2) lapsen kuuntelutaitojen ja sävelkorvan kehityksen tueksi (Rajan 2016, 3). Kellot ovat kaikista montessorisoittimista tunnetuimmat ja käytetyimmät (Faulman 1980, 41). Montessori kirjoittaa kirjassaan *The Montessori Elementary Material*, että kelloja kritisoitiin Montessorin aikaan siitä, että musiikkia ymmärtämättömät yksilöt eivät kykene käyttämään niitä ja että ”musiikin salat” aukeavat vain muutamalle valitulle henkilölle. Montessori vastasi tähän, että kellojen tarkoitus on yksinkertaisesti sävelkorkeuksien erottelu, johon pystyy kuka tahansa normaalin kuulon omaava henkilö. Erityistä musikaalista lahjakkuutta ei hänen mukaansa sävelkorkeuksien erotteluun kelloilla tarvita. (Montessori 1973, 322.)

Kellot kattavat yhden oktaavin kaksiviivaisesta C:stä kolmiviivaiseen C:hen (Rubin 1983, 223). Kello-osa on tehty metallista ja kellon varsi puusta. Kellot ovat kaikki samankokoisia keskenään. Kellot sisältävät kellon varsien väriä lukuunottamatta kaksi identtistä kolmentoistan kellon sarjaa. Kelloilla on mustavalkoinen pianon koskettimiston kuvion muodostama alusta. Mustat ja valkoiset alustan osiot ovat niin leveitä, että niiden päälle mahtuu yksi kello. (Montessori 1973, 321.) Kelloja soitetaan puisella malletilla ja ääni sammuu sammuttimella, jonka toisessa päässä on

huovanpalanen. Toinen kellosarja pysyy paikoillaan ja sitä käytetään virheenkontrollina. Toista sarjaa liikutellaan. (Keltti-Laine 1991, 53.)

Ensimmäinen vaihe kellojen soitossa on yhden yksittäisen ruskeavartisen kellon kantaminen ja soittaminen. Kellon käsitteleminen varovaisesti on tärkeää, koska kellot menevät helposti epäviireeseen tai rikki. Kelloja soitetaan niin, että malletilla lyödään kevyesti kellon metalliosan alareunaan. Sammuttajaa käytetään painamalla sammuttajan huopaosa kiinni metalliosan alareunaan. Kun lapsi on ymmärtänyt miten kelloa soitetaan, jätetään hänet soittamaan kelloa rauhassa yksin. Lasta rohkaistaan tutustumaan kelloihin ja soittamaan itsenäisesti tuttuja melodioita sekä improvisoimaan. (Keltti-Laine 1991, 54-55.)

Kun lapsi osaa soittaa ja käsitellä kelloja oikein, siirrytään varsinaisiin harjoituksiin. Ensimmäinen harjoitus kelloilla tapahtuu siten, että ohjaaja pyytää lasta soittamaan kellot asteikkona ylös ja alaspäin. Tämän jälkeen ohjaaja valitsee kolme keskenään mahdollisimman eri sävelkorkeuden tuottavaa kelloa. Lapsen tehtävänä on etsiä näille kelloille pari valkoisista kelloista. Ohjaaja demonstroi ensin miten tehtävä tehdään alusta loppuun ja tämän jälkeen rohkaisee lasta kokeilemaan, löytääkö hän samaisille kelloille parit. Kun kolmen kellon parin löytäminen ei tuota lapselle vaikeuksia, lisätään etsittävien kellojen määrää vähitellen, kunnes lapsi löytää jokaiselle kellolle parin. (Keltti-Laine 1991, 55-57.) Kellojen varhaisimmissa harjoituksissa käytetään vain valkoisen alustan päällä olevia kelloja. Myöhemmin kun lapsi on löytänyt kaikille valkoisen alustojen päällä oleville kelloille parin, siirrytään käyttämään myös mustien alustojen päällä olevia kelloja. (Montessori 1973, 322.)

Kelloja voidaan käyttää myös ryhmässä mm. siten, että kahdeksan lapsen ryhmässä kukin lapsi saa ottaa yhden kellon ja kelloa soittamalla etsiä paikkansa kellorivistöstä. Toisessa leikissä ruskeat kellot asetetaan toiselle puolelle huonetta, ja lapset joutuvat muistamaan soittamansa valkoisen kellon sävelen niin kauan, että kuljettuaan ruskeiden kellojen luokse löytävät niistä parin valkoiselle kellolle. Parien etsimisleikki voidaan myös toteuttaa siten, että puolet lapsista saavat kukin yhden ruskean kellon ja puolet yhden valkoisen kellon. Lapset seisovat rivissä vastakkain ja ensimmäinen ruskeaa kelloa pitelevä lapsi etsii valkoisia kelloja pitelevistä lapsista parin (saman sävelkorkeuden omaava valkoinen kello). Kun pari on löytynyt, lapset siirtyvät yhdessä syrjään. Leikki jatkuu niin kauan kunnes jokainen ruskeaa kelloa pitelevä lapsi on löytänyt parin itselleen. (Keltti-Laine 1991, 57-58.)

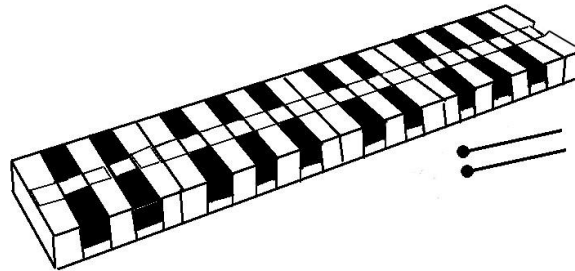
Susanna Keltti-Laine kritisoi *Montessorimusiikkikasvatus* -kirjassaan kelloja siitä, että kellojen sävelkorkeudet ovat kaikki melko korkeita, joten matalan ja korkean käsiteparin opettamiseen tarvitaan muita apukeinoja, kuten toisia soittimia tai laulua. Kellot menevät myös helposti epäviireeseen ja jopa tehtaalta kuljetus leikkikouluihin voi aiheuttaa pientä epäviireyttä. (Keltti-Laine 1991, 61.)

Kaikista montessorileikkikouluista, joissa olen työskennellyt löytyivät montessorikellot ja ne olivat yleensä näkyvillä ja lasten saatavilla. Valitettavan harvoin kuulin, että niitä olisi soitettu tai että montessoriohjaaja olisi niitä esitellyt. Tämä voisi johtua siitä, että montessoriluokassa on lukuisia erilaisia materiaaleja, josta valita ja kellojen esittelemine lapsille unohtuu. Montessoriluokassa on paljon akateemisten taitojen kehittämiseen tarkoitettuja välineitä, koetaanko niiden esittelemine kenties tärkeämpänä? Muistan eräässä leikkikoulussa kysyneeni eräältä lapselta, onko hän koskaan soittanut kelloja. Lapsi oli unohtanut täysin niiden olemassa olon ja riensi innokkaasti soittamaan niitä. Lasten kannustaminen kellojen soittamiseen on siis tärkeää!

Olen samaa mieltä Susanna Keltti-Laineen kanssa siitä, että koska kellojen sävelkorkeudet ovat kaikki melko korkeita, korkeiden ja matalien äänien hahmottaminen ja erottaminen voi olla vaikeaa. Matalan ja korkean välillä ei ole tarpeeksi selkeää eroa. Sävelkorkeuksien erottelun lisäksi Susanna Keltti-Laine mainitsee myös sen, että lapset voivat käyttää kelloja omien kappaleidensa keksimiseen ja tutujen laulujen opetteluun. Tämä kiinnostaisi lapsia varmasti enemmän. Mielestäni on tärkeää antaa lapsen vapaasti tutustua soittimeen, soitella kelloja ja opetella tuttuja lauluja. Montessori itse ei mainitse löytämässäni lähteissä tätä luovaa aspektia, vaan kertoo ainoastaan kellojen käytöstä sävelkorkeuksien erotteluun.

Kellot ovat eräs montessoriluokan kalleimmista välineistä ja ne menevät helposti epäviireeseen tai jopa rikki. (Keltti-Laine 1991, 61) Tämän takia kellot voivat ehkä olla hieman hankala soitin lapsia ajatellen. Toki kaikkia soittimia on kohdeltava hyvin eikä mikään soitin ole lelu, mutta on sääli, jos kello vahingossa putoaa lapselta lattialle. Se ei välttämättä ole enää korjattavissa ja tilalle on hankittava uusi kello.

3.2.3 Sävelsärmöt

Kuvio 3. Sävelsärmöt

Sävelsärmöt (kuvio 3) on vuonna 1914 kehitetty montessorimusiikkiväline, joka auttaa hahmottamaan ja muodostamaan duurisävellajeja ylennyksineen ja alennuksineen (Keltti-Laine 1991, 76). Syksyllä 2018 avautuvan Montessorikoulun opetussuunnitelman mukaan sävelsärmöt ovat eräs musiikkikasvatuksen tärkeimmistä työvälineistä, joiden avulla opitaan soittamaan ja säveltämään sekä kirjoittamaan musiikkia (Helsingin Montessorikoulun opetussuunnitelma 2016).

Sävelsärmöillä voi soittaa kaksi kromaattista oktaavia: yksiviivaisesta c:stä kolmiviivaiseen c:hen. Sävelsärmöillä ei ole toista samanlaista sarjaa toisin kuin kelloissa. (Rubin 1983, 223.) Sävelsärmöiden alusta koostuu montessorikellojen alustan tavoin valkoisista ja mustista raidoista. Raidat on asetettu vierekkäin niin, että alusta muodostaa pianon koskettimiston kuvion. Sävelsärmöt käsittävät 25 mustaa ja valkoista (15 valkoista, 10 mustaa) liikuteltavaa särmötä. Valkoiset särmöt ovat asetettu valkoisten raitojen päälle ja mustat särmöt mustien raitojen päälle. Särmöiden sisällä on pieni soiva metallilevy, jota soitetaan puisella malletilla. (Keltti-Laine 1991, 76-77.)

Ennen varsinaisia soittotehtäviä lapsi tutustuu soittimeen. Hän harjoittelee malletin pitämistä kädessä sekä soittoa varten tarvittavaa hallittua ja varmaa kädenliikettä. Sävelsärmöiden tarkoituksena on harjoitella duuriasteikkojen muodostamista, joten lapsen tulisi hallita termit: duuriasteikko, kokosävelaskel, puolisävelaskel ja intervalli. Lapsen tulisi myös osata nimetä valkoisten ja mustien kellojen nuottinimet. (Keltti-Laine 1991, 77.)

Lapsen kanssa pohditaan, voiko duurilaji alkaa muusta sävelestä kuin c:stä. Ohjaaja antaa lapsen valita minkä tahansa toisen sävelen, josta asteikko voisi alkaa. Jos lapsi valitsee esimerkiksi d:n, siirretään kaikki d:tä ennen olevat särmiöt pois alustalta pöydälle. (c,cis) Sen jälkeen koko sävelsärmiörivi siirretään vasemmalle siten, että d on ensimmäisen valkoisen raidan kohdalla ja valkoisten raitojen päällä olevat särmiöt soitetaan asteikkona ylöspäin. Näin saadaan D-duuri. Ohjaaja kertoo asteikon nimen ja selvittää lapsen kanssa, montako mustaa särmiötä soitettiin sekä kertoo niiden nimet. Pelkkä mustien särmiöiden lukumäärä ei riitä, vaan lapsen tulisi myös ymmärtää edustavatko mustat särmiöt alennettuja tai ylennettyjä nuotteja. Ohjaaja etsii lapsen kanssa muutaman eri duurin ja sen jälkeen jättää lapsen muodostamaan duurisävellajeja itsekseen. (Keltti-Laine 1991, 78.)

Kun lapsi osaa muodostaa kaikki mahdolliset duurisävellajien asteikot, merkitään asteikot ylös pieniin nuottivihkoihin käyttäen kaikkia asteikkojen vaatimia merkkejä. Asteikoiden merkitseminen tulee tapahtua asteittain niin, että ylennys- ja alennusmerkkejä lisätään vähitellen. (Montessori 1973, 335.) Sävelsärmiöillä voi myös harjoitella tutun laulun transponoimista. Lapsi voi soittaa ensin tutun sävelmän särmiöillä C-duurissa ja sen jälkeen siirtää särmiöt oikeille paikoilleen ja soittaa laulun eri sävellajista. (Keltti-Laine 1991, 80.)

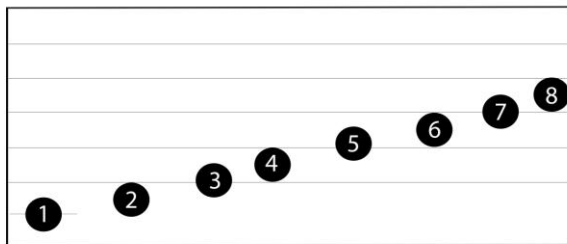
Vastaavaa sävelsärmiösarjaa ei mollissa löydy ja Susanna Keltti-Laine kirjoittaakin kirjassaan *Montessorimusiikkikasvatus*, ettei Montessori ja Maccheroni katsoneet tarpeelliseksi keksiä molliasteikkoja varten omaa välinettä. (Keltti-Laine 1991, 79)

Sävelsärmiöt näyttävät selkeästi ja konkreettisesti, miten erilaiset duurisävellajit muodostetaan. Yksittäisiä sävelsärmiöitä voi liikutella ja ne sävelet, joita ei tarvita saa ”pois tieltä”. Duurisävelasteikon ensimmäinen sävel lähtee aina samasta kohdasta, koska särmiöivistöä liikutetaan vasemmalle ensimmäisen valkoisen raidan kohdalle. Väline sopii varmasti hyvin käytettäväksi peruskoulun musiikkitunneille ja siitä olisi erityisesti hyötyä musiikin perusteiden tunneilla duurisävellajejen ja niiden muodostamisen opettelussa. Mollisävellajille tarvittaisiin ehdottomasti vastaava väline, koska molliasteikko on usein käytetty asteikko duuriasteikon lisäksi ja tuntuu jopa omituiselta, että molliasteikko on täysin unohdettu. Lähteissä ei varsinaisesti mainittu minkä ikäisille lapsille sävelsärmiöt on tarkoitettu, mutta se että oletetaan lapsen hallitsevan termejä kuten koko- ja puolisävelaskel viittaisi siihen, että sävelsärmiöt ovat tarkoitettu käytettäväksi vanhemmilla lapsilla.

3.2.5 Nuotinlukuvälineet

Montessorin mukaan nuottien oppiminen on herkkyykskauden aikana yhtä helppoa ja kiinnostavaa kuin oman äidinkielen oppiminen. Montessorikelloihin kuuluu kellojen lisäksi myös musiikinteoriaan liittyviä välineitä. (Keltti-Laine 1991, 69.)

Teoriavälineeseen kuuluu vihreä puinen notaatiolauta (kuvio 4), jossa on maalattu musta nuottiviivasto. Jokaisella viivalla on reikä, jonka pohjalla lukee nuotin numero (Faulman 1980). Nuottien valmiit paikat viivastolla auttavat lasta asettamaan nuotit viivastolle oikeille paikoille (Montessori 1973, 326). Vihreitä notaatiolautoja on kaksi lisää ilman nuottien paikkoja ja nuottinumeroita. Yhdessä notaatiolaudassa on kaksi apuviivaa nuottiviivaston kummallakin puolella. Välineeseen kuuluu notaatiolautojen lisäksi myös puisia irtonuotteja ja muita musiikkiin liittyviä merkkejä, kuten G-avain, F-avain, korotus- ja alennusmerkit sekä crescendo- ja diminuendomerkit. (Keltti-Laine 1991, 64.)

Kuvio 4. Notaatiolauta ja numeroidut irtonuotit

Ensin lapsille opetetaan nuottien nimet. Tämä tapahtuu siinä vaiheessa kun lapsi löytää kellopareja helposti ja erottaa eri sävelkorkeudet toisistaan ilman vaikeuksia. Ohjaaja valitsee kolme merkittävästi toisistaan eroavaa kelloa (esim. c,f,a) ja soittaa jokaista kelloa yksitellen laulaen samalla kellon sävelen nimen. Sitten ohjaaja sekoittaa kellojen järjestyksen, soittaa valkoista c-kelloa ja pyytää lasta löytämään vastaavan c:n ruskeista kelloista. Kolmannessa vaiheessa ohjaaja soittaa kelloa ja kysyy lapselta kellon nimeä laulaen. Vähitellen lisätään kellojen nimiä ja jos lapsi osaa jo kirjaimet, voidaan kellon eteen asettaa valkoinen irtonuotti, jossa on nuotin nimi. (Keltti-Laine 1991, 66.)

Sitten, kun lapsi tuntee kellojen nimet, siirrytään nuottikirjoituksen lukemisen ja kirjoittamisen opetteluun. Ohjaaja voi alustaa nuotin merkitsemistä näyttämällä lapsille painettua nuottitekstiä ja näyttämällä vihreää notaatiolautaa, jossa on musta nuottiviivasto. Notaatiolaudan viivat ja välit lasketaan ja kerrotaan, mitä apuviiva tarkoittaa. Sen jälkeen lapsi laittaa valkoisen irtonuotin jokaisen ruskean kellon eteen ja ohjaaja näyttää lapsille numeroidun notaatiolaudan sekä mustat irtonuotit, joiden toisella puolella on nuotin nimi ja toisella puolella nuotin numero. Ohjaaja näyttää lapsille, miten nuotti numero yksi asetetaan laudalle saman numeron päälle ja käännetään ympäri niin, että nuotin nimi on näkyvässä. Lapset saavat harjoitella notaatiolaudan ja irtonuottien kanssa niin pitkään kuin haluavat, ja nuottien harjoittelun apuna käytetään koko ajan soittamista ja laulamista.

Kun lapsi osaa sijoittaa numeroidut nuotit numeroidulle notaatiolaudalle, siirrytään lautaan, jossa ei ole numeroita. Hän voi myös kääntää irtonuotit alaspäin niin, että seuraavan nuotin löytäminen ei ole niin helppoa, koska irtonuotin nimestä ei saa apua siihen, mikä nuotti seuraavaksi tulee. Kun nuotit ovat laudalla, ne käännetään ja tarkistetaan numeroidun laudan avulla, että nuotit ovat oikeilla paikoilla. (Keltti-Laine 1991, 70.) Myöhemmässä vaiheessa lapsi saa asetella irtonuotteja nurinpäin vapaasti laudalle missä järjestyksessä tahansa, pääasia, että irtonuotit ovat oikeilla paikoilla. esim. c on c:n paikalla jne. Kun lapsi on laittanut nuotit paikoilleen, voi hän, kuten edellisessä vaiheessa, kääntää ne ja tarkistaa ovatko ne oikeilla paikoilla numeroidun notaatiolaudan avulla. (Montessori 1973, 327.) Sitten kun lapsi osaa lukea notaatiolaudan nuotteja ja osaa soittaa nuotit kelloilla, seuraava askel on nuottien merkitseminen pieniin nuottivihkoihin (Montessori 1973, 328).

Suurimmasta osasta leikkikouluista, joissa työskentelin löytyivät nuotinlukuvälineet. En kuitenkaan koskaan nähnyt, että kukaan olisi ottanut niitä esille. Eräs montessoriohjaaja kertoi minulle, ettei leikkikoulun henkilöstö tiedä miten välinettä käytetään, joten siksi sitä ei ole käytetty lainkaan. Montessoriohjaajan tulisi itse hallita nuottien lukeminen ja kirjoittaminen, jotta tämä pystyisi niitä opettamaan lapsille. Tässä nousee taas esille se, että montessorimusiikkikasvatuksen opettajalla tulisi olla tietoa musiikista ja sen teoriasta.

3.3 Musiikkiliikunta

Montessori piti tärkeänä, että lapset pääsevät harjoittelemaan kehonsa tasapainon hallitsemista. Montessoriluokat pyritään suunnittelemaan siten, että lasten liikkuesssa ympäri luokkaa heidän on kiinnitettävä huomiota liikkeisiinsä. Luokassa on pieniä työskentelymattoja, pöytiä, tuoleja ja muita esineitä, joita lasten pitää varoa, kun he liikkuvat luokassa. Montessori kehitti erityisesti lasten tasapainon harjoittamista varten viivalla kävely- harjoituksen. (Keltti-Laine 1991, 81.) Viivalla kävely- harjoitus sisältyy Montessorin käytännön elämän töihin ja sen tarkoituksena on harjoitella varmaa ja hyväryhtistä liikkumista sekä tasapainoa (Parkkonen 1991, 92). Montessori kehitti viivalla kävely- harjoituksen huomattuaan lasten pitävän leikeistä, jossa he kävelevät löytämäänsä viivaa pitkin (Keltti-Laine 1991, 81).

Viivalla kävely- harjoitusta varten piirretään tai teipataan lattiaan soikionmuotoinen viiva, joka on noin parin sentin levyinen. Viivan tulisi olla neutraalin värinen ja sen peittämistä huonekaluilla tulisi välttää, jotta se olisi aina näkyvillä ja käyttövalmiina. Lasten tulisi liittää viiva liikkumiseen, joten istumista viivalla pitäisi välttää. (Keltti-Laine 1991, 82.)

Musiikin liittäminen harjoitukseen tapahtuu vähitellen. Aluksi se soi vain harjoituksen taustalla hiljaisesti (Keltti-Laine 1991, 83). Montessorin mukaan käskyjä musiikin mukana liikkumisessa tulisi välttää ja antaa musiikin puhua ja liikuttaa lapsia vapaasti. Musiikki itsessään on jo kieli, joka kertoo lapsille, mitä tehdä, eikä lisäohjeita tarvita. (Montessori 1973, 346.)

Kaikissa tuntemistani montessorileikkikouluissa oli viiva, jota pitkin sai kävellä. Viivalla kävely harjoitukseen kuului myös esineitä, joita kuljetettiin mukana samalla, kun käveltiin viivaa pitkin. Esimerkiksi kello, joka ei saanut kilahtaa. Viivaa pitkin piti kävellä niin varovaisesti, ettei kellosta tule mitään ääntä. Minulle taustamusiikin liittäminen viivalla kävely harjoitukseen oli uutta, ja niissä leikkikouluissa, joissa olin töissä, en koskaan nähnyt, että missään olisi liitetty musiikkia kyseiseen harjoitukseen.

Montessorin musiikkiliikunta keskittyy pitkälti tasapainon harjoittamiseen, eikä muita kuin viivalla kävely-harjoitteita juuri mainita kirjallisissa lähteissä. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa musiikkiliikuntaa pidetään yhtenä tärkeimpänä musiikkikasvatuksen työtapana, koska kehollisuuden kautta oppimiskokemus on

syvempi ja lapsi oppii nauttimaan musiikista kokonaisvaltaisesti. Musiikkiliikunta yhdistää liikkeen, musiikin, kuuntelun ja laulamisen. Musiikkiliikunta tukee lapsen kehon toimintaa ja kasvua sekä tasapainon ja kehon osien koordinoimista. (Seppänen, Tarvonen & Lindeberg-Piironen 2017, 273, 275.) Suomalainen musiikkiliikunta perustuu Émile Jaques-Dalcrozen ja Carl Orffin musiikkikasvatusajatuksiin (Juntunen 2010, 11). Nämä musiikkikasvattajat mainitaan Montessorin teoksissakin.

Montessorin kirjasta *The Montessori Elementary Material* löytyy nuotit erilaisiin liikuntatyyleihin, kuten marssiin, laukkaan, hyppelyyn ja kävelyyn (Montessori 1973, 368-375). Nämä Montessorin kokoamat musiikkikappaleet voidaan liittää viivalla kävely- harjoitukseen (Montessori 1973, 352).

Montessorin kuvailema käskyjen välttäminen ja musiikin kuunteleminen ja sen mukaan liikkuminen on hyvä tapa saada lapset käyttämään omaa mielikuvitustaan ja keksimään luovia liikkumistapoja. Musiikki saattaa liikuttaa aikuista eri tavalla kuin lasta ja on hieno idea antaa musiikin puhua. Viivalla käveleminen ja tasapainoileminen viivalla kiehtoo varmasti lapsia, mutta pelkän viivan käyttäminen voi olla melko rajoittavaa. Montessori liittää pianolla soitettavan liikuntamusiikin pelkästään viivalla kävelyyn ja eteenpäin kulkemiseen, vaikka erilaisia liikuntatapoja on lukuisia ja niissä ei aina liikuta eteenpäin.

3.4 Kuunteleminen

Montessorimenetelmässä halutaan antaa lapselle mahdollisuus kehittää kaikkia aistejaan siten, että he pystyvät tunnistamaan ja erottamaan eri aisteja vaativien asioiden pienimmätkin vivahteet. Sen vuoksi kuuloaistin kehittämiseen tarkoitetuissa harjoituksissa käytetään paljon vain vähän toisistaan eroavia ääniä. (esim. ääniliieriöt ja kellot) Montessori jakoi ihmisen kuulohavainnot neljään ryhmään: hiljaisuus, puheääni, musiikki ja hälyäänet. Musiikkiin liittymättömätkin kuunteluharjoitukset auttavat kehittämään kuuloaistia ja näin tukevat musiikin kuuntelua. (Keltti-Laine 1991, 36.)

3.4.1 Hälyäänet

Montessoriympäristössä harjoitellaan hälyäänten kuuntelemista leikin avulla. Tässä leikissä lasten tehtävänä on tunnistaa näkösuojan takana oleva ääni vain kuulemansa perusteella. Näkösuojan takana ohjaaja tai lapsi voi esimerkiksi rypistää paperia tai

kilistellä avainnippua. Muiden tehtävänä on tunnistaa, miten ääni syntyy. Toinen esimerkki hälyäänten kuuntelun harjoittamisessa on, että lapset istuvat paikoillaan silmät suljettuna, ja ohjaaja tuottaa jonkun äänen liikkeessaan hiljaa luokassa. Lasten tehtävänä on äänen tunnistamisen lisäksi äänen tulosuunnan ja etäisyyden määrittelemisen. (Keltti-Laine 1991, 36-37.)

3.4.2 Puheääni

Lapset saavat puhua montessoriluokassa vapaasti. Aikuinen näyttää esimerkkiä lapsille kuuntelemalla, mitä toiset puhuvat ja puhumalla suhteellisen hiljaisella ja selkeällä äänellä. Puheäänen kuuntelemista voi harjoitella esimerkiksi 'uutishetki'-ryhmätilanteiden avulla. Lapset kertovat omia uutisiaan sekä kuuntelevat muiden uutisia. Nämä hetket opettavat lasta kunnioittamaan ja kuuntelemaan toisten puhetta, mutta myös rohkaisevat lasta puhumaan muiden edessä. (Keltti-Laine 1991, 38-39.)

3.4.3 Hiljaisuus

Montessori ei pitänyt hiljaisuutta rangaistuksena ja pakkona. Hän antoi lasten puhua ja toimia vapaasti ja tuli lapsia tarkkailtuun siihen tulokseen, että lapset pitävät hiljaisuudesta. Hiljaisuuden harjoittamista varten Montessori keksi hiljaisuusleikin. Luokassa on harjoitettava hiljaisuutta monin eri keinoin, ennen kuin hiljaisuusleikkiä voidaan toteuttaa. Hiljaisuutta harjoitellaan luokassa erilaisten lorujen avulla, joissa ollaan hetki hiljaa. (esim. "...loppui taputus, alkoi hiljaisuus") Hiljaisuuden pituutta lisätään vähitellen. Hiljaisuutta voidaan harjoitella myös piirissä. (Keltti-Laine 1991, 39,40.)

Lasten on itse haluttava leikkiä hiljaisuusleikkiä. Ilmapiiirin on oltava lämmin ja turvallinen. Havainnoimalla ryhmää, ohjaaja tietää milloin hiljaisuusleikin voi esitellä. Leikin esittely aloitetaan kehottamalla lapsia olemaan ihan hiljaa paikoillaan. Ohjaaja esittelee "hiljaisuustaulun", mikä kuvaa jotain rauhallista ja hiljaista. Taulun takana lukee "hiljaisuus". Ohjaaja kertoo lapsille, että koulupäivän aikana hän aikoo kääntää tuon taulun, jotta "hiljaisuus" sana on näkyvässä. Taulun kääntämisen jälkeen lasten on oltava ihan hiljaa. Tämän jälkeen ohjaaja kutsuu jokaisen lapsen yksitellen hiljaa luokseen. Ohjaaja voi kääntää taulun milloin tahansa. Ohjaajan on vain osattava valita oikea aika hiljaisuusleikille, jotta se onnistuu. (Keltti-Laine 1991, 41.)

3.4.4 Musiikki

Montessoriympäristössä ei ole taustamusiikkia, koska käytännön elämän töissä on paljon harjoituksia, joihin liittyy ääni. Esimerkiksi painonappikehikon painonapin napsautuksesta syntyvä ääni toimii tärkeänä äänivihjeenä. Taustamusiikkia halutaan myös välttää sen takia, että lapset joutuvat kuuntelemaan jopa päivittäin passiivisesti musiikkia esimerkiksi kaupoissa ja radiosta. Ohjaaja voi taustamusiikin sijaan opettaa lapsia kuuntelemaan musiikkia keskittyneesti ja kertoa omia mielipiteitään ja havaintojaan kuulemastaan. Luokassa ei kuunnella vain klassista musiikkia, vaan myös esimerkiksi kansanmusiikkia ja jazzia. Luokassa lapset voivat halutessaan kuunnella kuulokkeilla musiikkia. (Keltti-Laine 1991, 41-42.)

3.4.5 Kuunteleminen varhaisiän musiikkikasvatuksessa

Aktiivinen kuuntelutaito kuuluu nykyisinkin varhaisiän musiikkikasvatuksen tärkeimpiin tavoitteisiin. Se edellyttää kuulijan aktiivista keskittymistä ja tietoisten havaintojen tekemistä. Kuunteleminen ja kuuntelemisen taito on perusedellytys oppimiselle. (Lindeberg-Piironen 2017, 179-180.) Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteita kuuntelukasvatukselle on useita. Kuuntelulla halutaan mm. edistää musiikin tuntemusta, kehittää luovaa musiikillista ilmaisua ja ajattelua, herättää tarvetta musiikin kuunteluun ja lisätä esteettistä mielihyvää tuottavia kokemuksia. (Lindeberg-Piironen 2017, 181.)

Montessorimusikkikasvatuksen kuuntelun ja varhaisiän musiikkikasvatuksen kuuntelun työtavasta löytyy paljon samankaltaisuuksia. Varhaisiän musiikkikasvatuksen kuuntelun työtavassakin pyritään kuuntelemaan ympäristön ääniä ja hiljaisuudella on oma tärkeä roolinsa. Hiljaisuus antaa kuuloaistin levätä, ja kuten Montessorikin ajatteli, jatkuva passiivisen taustamusiikin kuunteleminen heikentää kuuntelukykyä. Samankaltaisia kuuntelukyvyn kehittämiseen tarkoitettuja harjoitteita löytyy musiikin varhaiskasvatusmateriaaleista. Näihin kuuluu mm. soittimen tai esineen tunnistaminen äänen perusteella näkösuojan takaa.. (Lindeberg-Piironen 2017, 195.)

3.5 Laulaminen

Montessorin mukaan laulaminen tulisi aloittaa asteikoista. Aluksi asteikkoa lauletaan kellojen säestyksellä ja myöhemmin pianon säestyksellä. Asteikkoja voi laulaa monella eri tavalla esimerkiksi matalalla äänellä, voimakkaasti, kaikki yhdessä unisonona tai vuorotellen yksi kerrallaan. Montessori huomasi, että lukuisten lauluvalintojen seasta lapset valitsivat yhdeksi suosikikseen gregoriaanisen kirkkolaulun, jota he laulamisen lisäksi soittivat kelloilla ja muilla soittimilla. (Montessori 1973, 365.)

Maccheroni kirjoitti nuotein kaksikymmentä erilaista sävelaihetta nuotinlukulautoille nuotista laulamisen harjoittelemista varten. Nuotinlukulautojen sävelaiheet kulkevat C-duurissa yhden oktaavin alueella yksiviivaisesta c:stä kaksi viivaiseen c:hen. (Keltti-Laine 1991, 48.)

Musiikinopettaja Maisa Krokforsin mukaan lapsen olisi annettava kokeilla laulamista estottomasti ja ilman kritiikkiä. Lasta tulisi innostaa laulamaan ja rohkaista käyttämään ääntään, improvisoimaan ja leikkimään oman äänensä kanssa. Pienen lapsen äänielimistö on vielä keskeneräinen, joten hän ei pysty laulamaan kaikkia lauluja. Lapsi ei pysty laulamaan peräkkäisiä, usein nopeasti muuttuvia erilaisia säveliä tai suuria intervallihyppyjä. Lapsen pienet äänihuulet eivät pysty tuottamaan kovin matalia ääniä, ja lapsen äänialue on korkeampi kuin aikuisen. Alle kouluikäinen lapsi pystyy vain harvoin laulamaan vaikeuksitta yksiviivaista c:tä matalampia säveliä. (Krokfors 2017, 148.)

Montessorin musiikkikasvatuksen ja suomalaisen musiikkikasvatuksen käsityksissä lasten laulamisesta on samankaltaisuuksia, mutta myös eroavaisuuksia. Laulamissa, kuten muissakin montessorimusiikin osa-alueissa, korostuvat asteikot. Asteikkojen laulaminen ei nykykäsityksen mukaan ole lasten laulamisen kulmakivi, ja niitä lauletaan harvoin. Jos asteikkoihin keksittäisiin sanat, ne voisivat kiinnostaa lapsia enemmän. Asteikosta tulisi laulu, eikä se jäisi lapselle niin abstraktiksi käsitteeksi.

Montessorimusiikkikasvatus –kirjassa mainitaan asteikoiden laulaminen lyhyesti. Muut *Montessorimusiikkikasvatus* -kirjan laulamisen ja sen opettamiseen liittyvät esimerkit ovat melko samanlaisia kuin varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Tästä esimerkkinä laulun pienet intervallihypyt, selkeä muoto ja lapsille tutut laulut, joiden sanat he myös ymmärtävät. (Keltti-Laine 1991, 45-46.)

3.6 Havaintoja montessorileikkikouluista ja musiikista

Montessoripäiväkodit, joissa olen työskennellyt, ovat keskenään melko samankaltaisia. Päivä jakautuu leikkiin, ulkoiluun, montessorityöskentelyyn, päivälepoon ja ruokailuun. Montessorileikkikoulujen ohjelmaan kuuluu usein myös lisäohjelmaa, kuten liikuntaa, taidetta ja retkiä. Joissakin leikkikouluissa myös järjestetään erillisiä musiikkituokioita, viikoittain tai muutaman viikon välein. Seuraamani musiikkituokiot eivät olleet montessorimusiikkikasvatuksen mukaisia, vaan sisälsivät perinteisiä laululeikkejä ja lauluja ja myös jonkin verran musiikkiliikuntaa. Montessorikelloja ei mielestäni musiikkihetkillä hyödynnetty.

Toisinaan olen itse pitänyt lapsille musiikkihetkiä ja he ovat olleet niissä usein innolla mukana. Musiikkituokioita ei ole kovin helppo pitää koko ryhmälle, jossa saattaa olla jopa 21 lasta. Varsinkin musiikkiliikuntaa on vaikea toteuttaa, tilan rajallisuuden vuoksi. Pidän mieluiten musiikkihetkiä pienemmälle lapsiryhmälle, jolloin lapset saavat niistä enemmän irti. Pienemmissä ryhmissä olen myös voinut käyttää monipuolisemmin erilaisia varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja.

Olen ottanut joihinkin leikkikouluihin mukaan ukulelen ja antanut lasten kokeilla sen soittamista sekä itse säestänyt lauluja ukulelella. Lapset jaksoivat soittaa ukulelea pitkiä aikoja ja soittovuorosta suorastaan taisteltiin. Ehkä syynä on se, että ukulele ei ollut kovinkaan monelle lapsista tuttu soitin ja uudet asiat ovat monesti kiinnostavia. Lasten innostus olisi ehkä laantunut, jos he olisivat päässeet soittamaan ukulelea päivittäin. Toisaalta niissä montessorileikkikouluissa, joissa soittimia oli vapaasti lasten saatavilla, soittimia soitettiin melko aktiivisesti. Innostusta musiikkiin leikkikoulujen lasten keskuudesta siis riittää.

Musiikki ja erityisesti soittimet kiinnostavat montessorileikkikoulun lapsia. Esimerkiksi eräs poika, jolla oli yleensä vaikeuksia pysyä paikallaan, lumoutui täysin erilaisista rytmisoittimista. Soittimia ei riittänyt kaikille, joten lapset pääsivät soittamaan soittimia siten, että yksi soitin kiersi aina lapselta toiselle, jolloin he saivat kokeilla soittamista kukin omalla vuorollaan. Kyseinen poika odotti omaa soittovuoroaan aivan hiljaa ja kärsivällisesti ja olisi omalla soittovuorollaan jatkanut soittamista vaikka kuinka kauan. Poika näytti täysin uuden puolen itsestään.

4 Montessorimusiikkikasvatuksen soveltaminen

4.1 Montessorilainen lapsilähtöisyys

Montessori on todennut: ”Lapsi oppii spontaanisti ympäristöstään saamien kokemusten avulla, ei niinkään pelkkää puhetta kuuntelemalla.”¹

Nykyaikainen lapsikäsitys on lapsilähtöinen: lapsilähtöisyys tähtää lapsen hyvään ja lähtee liikkeelle lapsesta. Kasvatustieteilijä Martti Hellström kuvaa lapsilähtöisyyttä voimakkaaksi uskoksi lapsen kykyihin ja potentiaaliin. (Paalasmaa 2016, 150-152.) Lapsi tutkii ympäristöään, itseään ja testaa oman osaamisensa rajoja. Lapsi tarvitsee aikuista mahdollistajana ja haastajana, eikä pelkkänä auktoriteettina. Aikuisen tulisi olla kiinnostunut lapsen tavasta nähdä maailma. (Jantunen 2011, 10.) Lapsilähtöisyys on lapsen kehityksen tuntemista ja lapsen kehitysvaiheeseen vastaamista. Tämän lisäksi aikuinen tarvitsee kykyä kohdata yksittäinen lapsi, jonka tarpeet hänen tulee myös ymmärtää. (Lautela 2011, 31.)

Lapsilähtöisyys ei ole sama asia kuin lapsijohtoisuus, jolloin lapsi päättää itse kaikesta (Paalasmaa 2016, 150). Lapsi tarvitsee turvallisen aikuisen asettamaan rajoja, aikuisen velvollisuus on luoda lapsen arkeen raamit ja rutiinit. Selkeä päivärutmi ja rutiinit tuovat lapselle turvaa. (Jantunen 2011, 6.) Lapsilähtöisyys voidaan toisinaan ymmärtää siten, että se vähentää aikuisen positiivista auktoriteettia ja aktiivisuutta kasvatuksessa. Kasvatustieteilijä Juhani Hytönen kritisoikin lapsilähtöistä ajattelua siitä, että lasten aktiivisuuden korostaminen johtaa aikuisen passiivisuuteen. (Paalasmaa 2016, 151.)

Montessoripedagogiikassa aloite lähtee lapsesta: lapsi saa liikkua, puhua ja valita tekemisensä vapaasti (Paalasmaa 2016, 102). Lapsen observoinnilla on montessorimenetelmässä tärkeä rooli. Observointien perusteella Montessori suunnitteli montessoriympäristön, lapsen kasvua tukemaan. Montessoriluokasta puuttuvat pulpetit, perinteisiä auktoriteetteja ei ole ja lapset oppivat melkein ilman opetusta. (Montessori 1972, 110-111.)

¹ ”Education is a natural process spontaneously carried out by the human individual. It is acquired not by listening to words, but by experiences upon the environment” (Montessori 1949, 7)

Montessorilaisessa lapsilähtöisyydessä lapsen kuuden vuoden mittaiset kehityskaudet ovat tärkeässä roolissa. Lapsen kehitystä ei voi yksiselitteisesti jakaa eri kehityskausiin, koska yksilölliset erot ovat niin suuria. Tämä näkyy erilaisissa oppimistesteissä. Kehitysvaiheiden ikäkausijattelua ei kannata kuitenkaan sivuuttaa, koska ikäkausijattelun perusviisaudet pitävät paikkansa: oppimistapojen tulisi muuttua oppijan kehittyessä ja muuttuessa. (Paalasmaa 2016, 162.)

Vaihtoehtopedagogiset ja lapsilähtöiset kasvatustraditiot, joihin myös Montessoripedagogiikka kuuluu, suhtautuvat kriittisesti oppimistulosten ulkoiseen mittaamiseen ja testaamiseen. Lapsen arvoa ei mitata suoritusten perusteella. Sen sijaan sisäisen oppimismotivaation tärkeys korostuu. Montessorin lapsilähtöisyydessä ulkoiset motivointikeinot jäävät vähäisiksi. Kokeet, tutkinnot ja palkinnot eivät ole opetuksen päämäärä. Nykytutkimus tukee tätä näkemystä ja sanallinen arviointi onkin ollut käytössä alakouluissa. Usein kuitenkin numeroarviointi on vain naamioitu sanalliseksi arvioinniksi: opettajat täyttävät rasti ruutuun kaavakkeita tai antavat lapsille erilaisia hymynaamoja, jotka oppilaat tai vanhemmat muuttavat päässään numeroiksi. (Paalasmaa 2016, 172-174.)

Montessorimenetelmä voidaan siis nähdä nykyisen lapsilähtöisyyskäsitteen mukaan erittäin lapsilähtöisenä opetusmenetelmänä. Lukiessani Montessorin lapsikäsitteistä unohdin toisinaan, että lukemani teoksen alkuperäinen versio on kirjoitettu yli sata vuotta sitten. Työni kautta olen päässyt näkemään, kuinka montessorileikkikouluissa lapsi on aktiivinen tekijä. Montessoriluokan ohjaaja saattaa vaikuttaa passiiviselta, mutta hän havainnoi lapsia aktiivisesti ja ohjaa heitä tarvittaessa hienovaraisesti.

4.2 Montessorimusiikkikasvatuksen soveltaminen

Autumn in Whisper Woods -opinnäytetyön tekijä luki Susanna Keltti-Laineen teoksen *Montessorimusiikkikasvatus*. Sen pohjalta hän kokee montessorimusiikkikasvatuksen jäävän kauas lapsen maailmasta ja että siitä puuttuu lapsilähtöisyys. (Rytty 2008, 20.) Eräs montessorimenetelmän pääajatuksista kuitenkin on, että oppiminen lähtee lapsesta itsestään. Jos lapsi ei ole kiinnostunut välineestä, hänen ei tarvitse tehdä sillä mitään. Montessorimenetelmä on tässä suhteessa lapsilähtöinen ja Montessori on tutkimusten perusteella valinnut tietyt musiikilliset harjoitukset huomioiden lasten mielenkiinnon kohteet esimerkiksi laulujen valinnassa. Nykypäivän lapset valitsivat

todennäköisesti erilaisia lauluja ja soittimia. Montessorin kokeilut pitäisi tehdä uudestaan, jotta tämä selviäisi.

Rytty myös kokee, että montessorimusiikkikasvatus on liian välinekeskeistä (Rytty 2008, 20). Olen samaa mieltä siitä, että varsinkin musiikkivälineillä tehtävät harjoitukset voidaan kokea hieman rajoittavina ja että luovuudelle voisi olla enemmän tilaa. Keltti-Laineen kirja sekä Montessorin kirjoitukset musiikkikasvatuksesta vaativat vähintään musiikillista harrastuneisuutta ja musiikin teorian perusteisiin perehtyneisyyttä, jotta niiden sisällön voisi täysin ymmärtää. Montessorin *The Montessori Elementary Material* -teoksen musiikista kertovassa luvussa on runsaasti musiikin teoria sanastoa, jota ei avata lukijalle lainkaan. Montessorin ihanteena oli, että musiikinopetuksesta vastaisi montessoriohjaaja, mutta kirjoituksia lukiessa on vaikea kuvitella montessoriohjaajaa, jolla ei ole musiikillista koulutusta montessorilaisen musiikkikasvatuksen opettajaksi.

Montessorin kehittelemiä musiikkivälineitä ei oikeastaan voi edes kuvailla soittimiksi ainakaan niiden käytön perusteella. Väline sana kuvaakin niitä paremmin. Montessorin välineillä harjoitellaan kuulemista enemmän kuin itse musiikkia, ja jopa ”musiikki” sanan käyttö tässä yhteydessä tuntuu vieraalta. Montessori kuvaa itse kirjassaan, että kelloilla tehtävissä harjoituksissa ei ole kyse musiikista, vaan kuulon harjaannuttamisesta. Montessori tuntui itsekkin olevan asiasta samaa mieltä ja mainitseekin, että harjoitukset ovat musiikin tekemisen esiaste. Keltti-Laineen kirjassa musiikkivälineille on mainittu enemmän luovia käyttötapoja.

Mielestäni montessorimusiikkivälineille voisi keksiä uutta käyttöä. Vanhat harjoitukset ovat hyviä, mutta nykynäkemyksen mukaan osa niistä voi olla melko haastavia varsinkin alle kouluikäisille. Välineiden tulisi kannustaa enemmän luovuuteen ja musiikin tekemiseen. Luovuuden puute on luultavasti sen seurausta, ettei luovuutta pidetty kovin suurella arvolla Montessorin aikaan. Montessorikelloista syntyvä ääni on kaunis ja heleä. Mielestäni on sääli, jos kelloja käytetään vain sävelkorkeuksien erottelun harjoitteluun.

Rytty kokee, ettei montessorimusiikkikasvatuksessa juuri opeteta musiikin peruselementtejä (melodia, rytmi, harmonia, sointiväri, musiikillinen muoto, dynamiikka.) Hän kertoo esim. miten tärkeää on, että lapsi oppii näitä erilaisten vastakohta käsiteparien avulla. (Rytty 2008, 21.) Montessorimusiikkikasvatuksessa esim. kellojen tarkoitus on kuitenkin nimenomaan opettaa lapselle eri sävelkorkeuksien

eroja, ja ensimmäisessä harjoituksessa lähdetäänkin liikkeelle kahdesta mahdollisimman paljon toisistaan eroavasta kellosta. Tästä huolimatta oikeastaan kaikki kellot tuottavat heleän ja korkean äänen, joten niiden eroavaisuuksien tunnistaminen voi olla hankalaa. Rytkyn mukaan korkean äänen soidessa liikutaan ”ylhäällä” ja matalan äänen soidessa liikutaan ”alhaalla” voisi ottaa kelloilla tehtäviin harjoituksiin mukaan (Rytky 2008, 21). Susanna Keltti-Laine on kirjassaan samaa mieltä Rytkyn kanssa ja hän mainitseekin näiden samaisten konkreettisten harjoitusten käyttämisen tärkeyden (Keltti-Laine 1991, 58). Mielestäni kellojen sijaan korkea-matala käsiteparin opettamiseksi sopisi paremmin jokin toinen soitin, jossa korkean ja matalan ero on selkeämpi. Montessorikellot sopivat paremmin pienten sävelkorkeuksien erotteluun.

Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirjassa (2017) mainitaan musiikilliset valmiustasot. Jokainen ihminen kehittyy musiikillisesti omien mahdollisuuksiensa mukaan, oppii ja omaksuu asioita omassa tahdissaan. Sen vuoksi valmiustasoihin ei haluta liittää ikäsuosituksia ,vaan valmiustasojen mainitseminen toimii pikemminkin ohjenuorana musiikkikasvatuksen ohjaajalle sopivan aineiston valinnassa ja soveltamisessa. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen, 134.) Montessorimenetelmässä ikäkausia pidetään tärkeinä ja kehityskausien iät rajataan melko tarkasti, näin myös aikasemmin varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Jos montessorimenetelmää uudistettaisiin, päädyttäisiinkö silloin myös kehityskausien ikärajoituksista luopumiseen?

Uskon, että montessorilainen musiikkikasvatus toimi hyvin Montessorin aikana. Nykyään se voidaan kokea hieman vanhanaikaisena ja vaikeasti lähestyttävänä. Montessori eli yli 100 vuotta sitten, jolloin käsitykset musiikkikasvatuksesta ja kasvatuksesta ylipäänsä olivat täysin erilaiset. Ei siis mikään ihme, että jotkut harjoitteista ja musiikkikasvatuksen ideoista koetaan vanhanaikaisiksi. Koen, kuitenkin Montessorin kehittelemällä musiikkikasvatuksella on mielestäni annettavaa tämänhetkisellemusiikkikasvatukselle ja harjoitteita voi käyttää suoraan tai soveltaen musiikkitunneille.

5 Montessorimusiikkikasvatuksen soveltamista musiikkileikkikoulutunnille

Tässä luvussa esittelen mahdollisuuksia montessorimusiikkikasvatuksen soveltamisesta musiikkileikkikoulutunnille. Musiikkitunnin ohjaaja voi itse soveltaa ja muokata tuntia omanlaisekseen, ja tunnin toiminnot ja laulut ovat vain ehdotuksia. Tunnin osioista kukin ohjaaja voi muodostaa itselleen mieluisan kokonaisuuden. Toimintojen järjestystä voi vaihdella, tai joitakin toimintoja voi jättää pois ja keksiä uusia vaihtoehtoja niiden tilalle.

Tunnin aiheeksi valitsin orkesterin ja musiikilliseksi tavoitteeksi yhteissoiton sekä dynamiikan, tarkemmin ottaen piano-forte vastakohtaparin. Tunti on tarkoitettu 3-6 -vuotiaile lapsille, koska Montessori piti ryhmän lasten eri-ikäisyyttä tärkeänä.

Tämän tunnin toteutukseen tarvitaan kaksi erilaista sorminukkea (kuvastamaan pianoa ja fortea), kokoelma erilaisia rytmisoittimia, tarvikkeet äänilieröiden askartelemiseen, Montessorin kokoamaa liikuntamusiikkia sekä lapsille jokin väline, kuten pallo, huivi tai hernepussi, musiikkiliikuntaa varten.

5.1 Tunnin aloitus ja alkulaulu

Musiikkileikkikoulutunti aloitetaan yleensä alkulaululla ja lasten kuulumisia kysellen. Alkulaulun avulla toivotetaan lapset tervetulleeksi muskariin. Alkulaulu pysyy aina samana ja se on loppulaulun ohella ainut muskaritunnin muuttumaton tekijä. Lapsi tietää aina odottaa alkulaulua, joka on merkki siitä, että muskaritunti alkaa. Alkulaulu tuo turvaa ja lapsi tietää, että tunnilla on ainakin yksi laulu, minkä hän jo osaa.

Alkulauluksi sopii esimerkiksi *Kiva kun oot täällä* (trad.) Siinä jokainen lapsi toivotetaan tervetulleeksi muskaritunnille ja huomioidaan erikseen. Alkulaulu voi olla pelkkää laulamista tai siihen voi liittää mukaan muutakin. *Kiva kun oot täällä* -lauluun voi ottaa mukaan taputukset eri kehonosiin. Jokaiselle lapselle lauletaan laulua erikseen ja kukin lapsi saa vuorollaan keksiä, mihin kehonosaan perussykettä taputetaan.

5.2 Musiikkiliikunta

Musiikkiliikunnassa voi hyödyntää Montessorin *The Montessori Elementary Material* -kirjaan kokoamaa musiikkiliikuntaan tarkoitettua musiikkia. Kappaleen voi soittaa itse pianolla tai kuunnella äänentoistolaitteelta.

Muskaritunnin musiikillinen tavoite on dynamiikka, joten valitsin siihen Wagnerin Eagle Marchin, koska kappaleessa on kaksi selvää sävyeroa. Montessori oli sitä mieltä, että musiikin on annettava puhua ja liikuttaa lapsia vapaasti. Käskyjä tulisi siis välttää ja ohjeistaa lapsia vain kuuntelemaan musiikkia tarkasti ja liikkumaan sen mukaan.

Tähän voi myös liittää useita Montessorin liikuntakappaleita. Esimerkiksi Eagle March:in jälkeen voi soittaa esimerkiksi Straussin Galopin, jonka pitäisi innostaa lapset juoksuun Montessorin mukaan. Kappaleet ovat sen verran lyhyitä, että niitä voi toistaa useampaan otteeseen.

5.3 Alustus tunnin teemaan ja laululeikki

Tunnin teemana on yhteissoitto ja sen vuoksi orkesterista keskusteleminen lasten kanssa on hyvä alustus tunnille. Lasten kanssa voidaan keskustella vapaasti orkesterista. Lapsilta voidaan kysellä esimerkiksi, mitä he tietävät orkesterista?, mitä soittimia orkesteriin kuuluu?, kuka johtaa orkesteria? ja osaako joku kenties soittaa jotain orkesterisointinta? Lapsille voi näyttää havainnoillistavaa kuvaa orkesterista ja kysyä lapsilta mitä soittimia he kuvasta tunnistavat.

Jos muskaritunnin ohjaaja soittaa jotain orkesterisointinta, sen voi esitellä lapsille ja riippuen soittimesta, lapset voivat jopa kokeilla soittimen soittamista. Ohjaaja voi myös soittaa pienen pätkän jotain tunnin lauluista.

Tässä myös esitellään Piano ja Forte sorminuket ja kerrotaan, että ne soittavat orkesterissa. Sorminukkejen kannattaa olla niin erilaisia, että lapset selvästi tunnistavat kumpi sorminukke vastaa pianoa (hiljainen) ja kumpi sorminukke vastaa fortea (voimakas) Sorminukeista voi keksiä pienen tarinan. Esimerkiksi: Tässä ovat Piano ja Forte. He ovat orkesterin jäseniä ja soittavat orkesterissa huilua ja selloa. Piano ja Forte haluavat opettaa lapsille uuden leikin....

Tarina toimii hyvänä siirtymänä laululeikkiin ja sitä voi muokata aiheen mukaan. Jos laululeikissä esiintyy koira, voi Pianolla ja Fortella olla lemmikkikoira. Jos laulu kertoo peikoista tai tontuista, voivat Piano ja Forte itsekin olla peikkoja tai tonttuja. Laululeikki voi olla miltei mikä tahansa laululeikki, kunhan sen saa liitettyä tarinaan saumattomasti.

Joissakin laululeikeissä harjoitellaan jo valmiiksi piano-forte vastakohtapareja. Esimerkiksi Soili Perkiön *Pikku koira laulaa* -laulu, jossa lauletaan pienestä (piano) ja isosta (forte) koirasta. Laulussa on monta säkeistöä, joissa lauletaan vuoronperään pienestä ja isosta koirasta.

Laululeikki voi hyvin olla myös sellainen, ettei sen alkuperäisenä tarkoituksena ole harjoitella piano-forte vastakohtapareja. Esimerkiksi Usko Kempin *Kaksi pientä peikkolasta* toimisi tässä myös hyvin. Laulu lauletaan kahteen kertaan, toisella kerralla on rankka sade ja toisella kerralla sataa ihan pikkuruisia vesipisaroita. Tässä laulussa ”satoi aivan kaatamalla” sanat voidaan muokata sopivammaksi. Esim. ”satoi pikkuisen tihkuttamalla”

5.4 Soitinten vapaa kokeilu ja äänilieriöiden askarteleminen

Halusin liittää tuntisuunnitelmaani soitinten vapaan kokeilun. Lapset saavat montessorilaisittain kulkea vapaasti tilassa ja tutkia erilaisia soittimia rauhassa. Montessori sijoitteli erilaisia soittimia montessoriluokkaan ja antoi lasten tutkia niiden avulla musiikkia. Montessorivälineitä on vain yksi kappale luokassa, joten kutakin soitinta on myös vain yksi kappale.”

Soittimet sijoitetaan alustojen päälle eri puolille tilaa. Lapset saavat oman kiinnostuksensa mukaan käydä rauhassa tutkimassa ja kokeilemassa soittimia. Soittimina voi käyttää esimerkiksi putkipenaalia, kapuloita, triangelia, quiroa, kehärumpua, kulkusia ja sormisymbaaleita.

Halusin ottaa tuntisuunnitelmaan vaihtoehdoisen toiminnan mukaan, koska montessoripedagogiikassa valinnan vapaus on tärkeää. Lapset saavat siis itse päättää tutkivatko he erilaisia soittimia vai askartelevatko he äänilieriöitä. Lapset voivat myös milloin tahansa siirtyä toiminnasta toiseen.

Halusin tunnille mukaan ainakin yhden Montessorin musiikkivälineen. Montessorin välineitä on montessoriympäristön ulkopuolella vaikeasti saatavilla, joten päädyin äänilieriöihin, koska niiden kaltaisen välineen voi helposti valmistaa myös itse.

Äänilieriöiden kaltaisen välineen askartelemiseen tarvitaan lasten lukumäärää vastaava määrä samanlaisia purkkeja, jotka täytetään eri materiaaleilla. Esimerkiksi riisinjyvillä, hiekalla, herneillä tai pavuilla. Äänilieriöitä valmistetaan kaksi identtistä sarjaa. Kullekin äänilieriölle on löydettävä pari toisesta sarjasta.

5.5 Laululeikki soittaen ja kapellimestarileikki

Tässä tunnin osiossa käytetään samoja soittimia, joita lapset pääsivät jo aikaisemmin kokeilemaan. Lapset saavat nyt muodostaa oman orkesterin. Ohjaaja voi esitellä soittimet esitellä nyt tarkemmin ja ne asetellaan lattialle puoliympyrään. Lapset saavat valita mieleisensä soittimen ja myös vaihtaa keskenään soittimia jossain vaiheessa.

Pianoa ja fortea edustavat sorminuket pääsevät myös mukaan. Kapellimestarileikissä ohjaaja toimii ensin itse kapellimestarina ja kertoo lapsille olevansa orkesterin johtaja. Hän myös selvittää lapsille, että kun Piano- sorminukke tulee näkyviin, soitetaan soittimia hiljaa ja kun Forte- sorminukke tulee näkyviin soitetaan voimakkaasti. Lapset pääsevät myös itse leikkimään kapellimestaria ja näyttämään nukkeja muille ryhmän jäsenille.

Tuttuja lauluja ja laululeikkejä voi ja kannattaakin työstää monin eri tavoin. Siksi lauluna voi käyttää aikaisemmasta laululeikistä tuttua laulua. Jos aikaisemmassa laululeikissä on monta säkeistöä, kannattaa soittinten kanssa toistaa vain ensimmäistä säkeistöä. Ensin laulua säestetään soittamalla soittimia voimakkaasti. Laulu toistetaan ja toisto kerralla laulua säestetään soittimilla hiljaa.

5.6 Musiikkiliikunta välineen kanssa

Tässä toiminnassa käytetään äänentoistolaitteilta tulevaa musiikkia. Musiikin mukana liikkumiseen liitetään myös jokin väline. Väline voi olla esimerkiksi ilmapallo, pingispallo, huivi, nauha tai hernepussi. Tässäkin osiossa lapset kuuntelevat musiikkia ja liikkuvat tai liikuttavat välineen kanssa vapaasti sen mukaan.

Musiikkikappale kannattaa valita sen mukaan, mitä välinettä käytetään. Saint-Saënsin *Eläinten Karnevaalissa* on lyhyitä kappaleita, jotka sopivat tähän hyvin. Esimerkkejä: *Kengurut* -kappale sopii hyvin käytettäväksi pingispallojen pompotteluun ja *Aviary* -kappale sopii hyvin huivien ja ilmapallojen liidättämiseen.

Jotta tämä osio ei jää irralliseksi, kannattaa sekin liittää Pianon ja Forten tarinaan esim.: ”Piano ja Forte löysivät aarteen. Katsokaa, ilmapalloja!”

5.7 Äänilieriöille parin etsiminen

Äänilieriöleikissä lapset pääsevät harjoittelemaan kuuntelutaitojaan askarreltujen äänilieriöiden kaltaisten välineiden avulla. Lieriöt sekoitetaan ja kullekin lapselle annetaan yksi äänilieriö. Ohjaajalla on hallussaan toinen vastaava sarja äänilieriöitä, joista lapset saavat yksitellen kuulonsa avulla etsiä omalle lieriölleen parin.

Äänilieriöillä voi myös tehdä samoja harjoituksia montessorikelloilla. Esimerkiksi sen, jossa lapset seisovat kahdessa rivissä vastakkain ja etsivät vuorotellen toisen rivin lapsista sellaisen lapsen, jolla on saman sävelkorkeuden tuottava kello. Kellojen sijaan lapset pitelevät kädessään äänilieriöitä, mutta muuten harjoitus tehdään samalla tavalla kuin jos käytettäisiin montessorikelloja.

5.8 Loppulaulu

Musiikkileikkikoulutunti päättyy aina loppulauluun. Loppulaulu on lapsille merkki siitä, että muskaritunti on päättynyt. Loppulaulun avulla sanotaan heipat muile muskarilaisille ja ohjaajalle. Loppulauluna voi olla esimerkiksi monelle tuttu *Soittorasja* (trad.) laulu.

6 Pohdinta

Aloittaessani aineiston hankinnan montessorimusiikkikasvatuksesta opinnäytetyötäni varten yllätyin, miten paljon tietoa siitä oli saatavilla. Aikaisemman käsitykseni mukaan montessorimusiikkikasvatus sisälsi vain montessorikellot, koska minulla oli kokemusta vain niiden käytöstä montessorityöskentelyssä. Viivalla kävely harjoitus minulle oli myös tuttu, mutta musiikin liittäminen siihen oli minulle uutta. Oli siis hienoa saada tietää, että montessorimusiikkikasvatus pitää sisällään niin paljon muutakin. Montessorimusiikkikasvatuksen lisäksi tutustuin Montessorin kirjoituksiin montessorimenetelmästä. Minulla oli toki käytännön kokemusta montessoripedagogiikasta montessorileikkikouluissa tekemäni työn kautta, mutta en koskaan ollut perehtynyt montessorimenetelmän teoriaan ja sen taustoihin. Opin nyt myös teorian kautta, että Montessorin perusajatukset kasvatuksesta ja opettamisesta ovat yllättävän moderneja ja ovat käyttökelpoisia nykypäivänäkin.

Opinnäytetyön päätavoitte oli löytää tietoa montessorimusiikkikasvatuksesta ja tutkia sen toimivuutta nykypäivänä. Halusin myös pohtia musiikin roolia montessorileikkikouluissa oman työkokemukseni pohjalta sekä pohtia miten montessorimusiikkikasvatusta voisi soveltaa nykyaikaiseen musiikinopetukseen. Onnistuin mielestäni hyvin tavoitteessani. Olin varautunut siihen, etten löytäisi juuri mitään tietoa Montessorin musiikkikasvatuksesta. Toisin kuitenkin onneksi kävi, ja oli erittäin mielenkiintoista päästä tutustumaan Montessorin ajatuksiin musiikkikasvatuksesta. Suurin osa löytämästäni tiedosta oli englanninkielistä, joten kääntämistä oli paljon, jossain vaiheessa pohdinkin, olisiko opinnäytetyö kannattanut tehdä kokonaan englanniksi. Päädyin kuitenkin kirjoittamaan työn suomeksi, koska suomenkielistä tietoa montessorimusiikkikasvatuksesta on niin vähän saatavilla. Opinnäytetyöni kautta pystyn lisäämään suomenkielisen tiedon saatavuutta.

Tutustumieni lähteiden pohjalta koen, että Montessorin musiikkiosio kaipaa uudistusta, jotta se toimisi nykyaikana. Se on aivan liian teoriapainoiteista ja välinekeskeistä. Mielestäni montessorimusiikkikasvatuksesta voisi ottaa elementtejä mukaan nykyajan musiikinopetukseen. Sen toteuttaminen sellaisenaan on haastavaa ja nykylasten mielestä luultavasti ei kovinkaan mielenkiintoista. Luovuus korostuu nykyajan musiikin opetuksessa ja tämä elementti puuttuu miltei kokonaan Montessorin musiikkiosiota. Myös asteikot ovat liian keskeisessä roolissa Montessorin musiikissa. Montessorin musiikkiharjoitteet sopisivat ehkä parhaiten sellaisinaan musiikinteorian tunneille.

Omien kokemusteni pohjalta montessorileikkikouluissa ei opeteta musiikkia Montessorin musiikkikasvatuksen oppien mukaan. Olen jonkin verran kokeillut musiikin ottamista mukaan leikkikoulujen musiikkituokioihin. Nämä kokeilut ovat suurimmilta osin otettu hyvin vastaan ja lapset ovat olleet erityisen kiinnostuneita erilaisista soittimista. Montessori piti musiikkia tärkeänä lasten maailmaan kuuluvana osana ja juuri sen vuoksi mielestäni montessorileikkikoulujen musiikkikasvatukseen voisi panostaa entistä enemmän. Montessorileikkikoulut hyötyisivät varmasti musiikinopettajasta. Ihanne olisi toki sellainen musiikinopettaja, joka Montessorin toivomusten mukaan olisi läsnä päivittäin ja pystyisi nykyaikaistamaan montessorimusiikkikasvatusta Montessorin oppeja unohtamatta.

Viimeisessä luvussa sovellan Montessorimusiikkikasvatusta musiikkileikkikoulutunnille. Montessorimusiikin liittäminen muskarituntisuunnitelmaan sujui vaivattomasti. En halunnut tehdä perinteistä listamaista tuntisuunnitelmaa, vaan halusin avata miksi valitsin minkäkin toiminnan. Tuntisuunnitelmassa on joitakin lauluehdotuksia, mutta halusin pitää sen mahdollisimman vapaana, jotta siihen voi helposti liittää sellaisia lauluja, jotka ohjaajat jo osaavat. Soittimia voi käyttää myös muissakin kuin soittolauluissa ja melkeinpä millä tahansa laululla pystyy soittimien avulla opettamaan lapsille piano-forte käsiteparia.

Jos tunti toteutettaisiin montessorileikkikoulussa, voitaisiin hyödyntää myös muita montessorimusiikkivälineitä, kuten montessorikelloja. Muskaritunneilla ryhmä tekee pääasiassa samoja asioita samanaikaisesti. Montessorimenetelmää soveltavaan tuntisuunnitelmaan halusin ottaa montessorilaisen valinnan vapauden, siinä lapset saavat päättää kumman kahdesta toiminnasta valitsevat. Olisi mielenkiintoista päästä kokeilemaan tuntia käytännössä.

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli kaikenkaikkiaan mielenkiintoinen ja silmiä avaava kokemus. Opinnäytetyötä tehdessäni sain paljon uutta tietoa montessorimenetelmästä, eritoten sen musiikkiosiosta. Sain Montessorin musiikkiosiosta uusia ideoita, joita haluaisin kokeilla muskaritunnilla. Haluaisin myös kokeilla, toimivatko jotkut Montessorin mielestäni haastavat harjoitukset lapsilla, tai aliarvioinko lapsia, kun jo valmiiksi epäilen niiden toimivuutta. Montessorimenetelmän lapsilähtöisyys ja sen perusajatukset ovat edelleen ajankohtaisia ja sovellettavissa nykypäivään.

Toivon, että opinnäytetyöni tavoittaa montessoriohjaajat sekä musiikkikasvattajat, jotka ovat kiinnostuneita montessorimenetelmästä ja sen musiikkiosiesta. Toivon, että erityisesti muskarituntisuunnitelmani kannustaa montessoriohjaajia sekä musiikkikasvattajia kokeilemaan rohkeasti montessorilaisen musiikkikasvatuksen soveltamista musiikkitunneille.

Lähteet

Faulmann, J. 1980. Montessori and Music in Early Childhood. Teoksessa Music Educators Journal Vol. 66, 9, 41-43

Hayes M. & Höynälänmaa K. 1985. Montessori-pedagogiikka. Keuruu. Otava

Jantunen, M. 2011. Lapsilähtöinen kasvatus. Teoksessa T. Jantunen ja R. Lautela (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi, 6-11.

Juntunen, M-L, 2010 Mitä musiikkiliikunta on? Teoksessa M-L. Juntunen, S. Perkiö & I. Simola-Isaksson Musiikkia liikkuen. Helsinki: WSOY, 11.

Karttunen, M. 2010. Montessoripedagogiikan vaiheet Suomessa. Pro Gradu. Tampereen Yliopisto. Historia

Keltti-Laine, S.1991. Montessori-musiikkikasvatus : Montessori-menetelmän mahdollisuudet musiikkikasvatuksessa. Helsinki. Yliopisto paino.

Korpisalo, B. 2011. Montessoripedagogiikka ja sen toimivuus päiväkotien ohjelmassa. Opinnäytetyö, AMK. Laurea Ammattikorkeakoulu, Sosiaalialankoulutusohjelma

Krokkfors, M. 2017. Laulaminen. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen ja I. Ruokonen (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tallinna: Printall.

Lautela, R. 2011. Esiopetuksen lähtökohtia. Teoksessa T. Jantunen ja R. Lautela (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi, 31-35.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (toim.) 2017 Musiikki varhaiskasvatuksessa-käsikirja. Tallinna: Printall.

Montessori, M. 1949. The Absorbent Mind. Madras. The Theosophical Publishing House

Montessori, M. 1972 The Secret of Childhood. New York. Ballantine Books.

Montessori, M. 1973 The Montessori Elementary Material. New York: Shecken Books

Montessori, M. 1991. The Advanced Montessori method I. Oxford. Clio Press.

Paalasmaa, J. 2016. Maailman parhaat kasvatus ajatukset. Helsinki. Into Kustannus.

Parkkonen, H. 1997. Auta minua tekemään itse : Montessori-menetelmän sovelluksia. Porvoo. WSOY

Rekha S. Rajan, 2016. Music education in Montessori schools: An exploratory study of school directors' perceptions in the United States. Teoksessa International journal of music education Vol. 35, 2, 227-238

Rubin, J. 1983. Montessorian Music Method: Unpublished Works. Teoksessa Journal of Research in Music Education Vol. 31, No. 3, 215-226

Rytty, H-L. 2008. Autumn in Whisper Woods- Musiikkia montessorileikkikoulussa. Opinnäytetyö, AMK. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Musiikkipedagogi

Montessorikoulun opetussuunnitelma 2016

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma 2017

www.montessori.fi

<https://www.helsinginmontessori.fi/peruskoulu/>

